

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks, (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respective geabonneerden wordt afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden *vrachtoerij* aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende batterij no. 13 bij het leger te velde, met het opschrift: *voor den Militairen Spectator*.

SCHETS

DER VOORNAAMSTE KRIJGS-GEBEURTENISSEN IN
POLEN, IN DEN JARE 1831,

DOOR

J. C. VAN RIJNEVELD.

ARTIKEL 8.

VIII.

GEVECHTEN BIJ WAWER, DEMBE-WILKIE, IGANIE
EN MINSK, EN VERDERE GEBEURTENISSEN IN
DE MAAND APRIL.

Het korps Russische garde had zich met den generaal *Sacken* in verband gesteld, en ruste, tusschen den Bug en Narew, van deszelfs langdurige marschen uit; *Geismar* stond met ongeveer 5 à 6000 man in en om Wawer, voor welk dorp eenige veld-versterkingen waren opgeworpen. Zijne positie was bijna dezelfde als die welke de Russen na den 19den Februarij hadden ingenomen, en ook met het doel om, even als toenmaals, den grooten weg aan het Poolsche leger te betwisten. De langdurige rust door deze troepen genoten, die slechts eenmaal, door eene sterke verkenning uit Praga, in de eerste dagen van Maart, was afgebroken geweest, had de waakzaamheid en het strenge der velddienst doen verslappen. Dit was in Warschau genoeg bekend, en de Poolsche opperbevelhebber had voor de uitvoering zijner plannen daarop ook eenigzins gerekend. Het korps van den generaal *Rosen* stond in de omstreken van Dembe-Wilkie; de generaal zelf had zijn hoofd-kwartier in Minsk. De achterhoede der troepen, onder het onmiddellijk bevel van den graaf *Diebitsch*, had op den 29sten de omstreken van Siennica verlaten, om de Wieprz te naderen. De troepen van *Geismar* en *Rosen* waren alzoo

de eenige, welke aan het Poolsche leger, onder *Skrzynecki*, ongeveer 40,000 man sterk, op den grooten weg naar Siedlce, wederstand konden bieden, en deze beide korpsen waren te zamen, na aftrek van het groot aantal zieken, naauwelijks 18 à 20,000 man sterk.

In den nacht van den 30sten op den 31sten verzamelden zich de troepen, die door Warschau getrokken waren, in en buiten het bruggenhoofd van Praga. De divisie van den generaal *Rybinski*, versterkt door de kavalierie-brigade van den generaal *Kaminski*, trok van Krug over Brudno en Grodzisk (zie plaat II) op Zombki, om de Russische troepen, te Wawer geposteerd, in de rechter-flank en in den rug aan te vallen. Door eenen dikken vochtigen nevel begunstigd, bereikte deze generaal, met het aanbreken van den dag, het dorp Zombki; van daar sloeg hij dadelijk regts af, langs de bijna onbegaanbare moerassen voor Kawenczyn. De generaal *Klicki*, die het 3de uhlanen-regiment, als voorhoede van het Poolsche hoofdkorps, aanvoerde, marcheerde 2 uren later uit Praga, langs den grooten weg van Grochow, om de Russen in het front aan te vallen, zoodra *Rybinski* zijnen aanval deed. De generaal *Geismar* had intusschen het berigt ontvangen, dat de voorposten den aanmarsch van kavalierie op den weg van Grochow bemerkten hadden (de dikke nevel belette om de geheele toedragt der zaken te zien) en dat deze zich reeds op Wawer terug trokken. Het geheele korps van *Geismar* snelde nu, doch niet zonder groote verwarring, te wapen. *Geismar* in het vermoeden verkeerende, dat het eene vijandelijke verkenning was, hield zijne aandacht alleen gevestigd op de troepen van *Klicki*, die slechts langzaam voorwaarts drongen, toen hij zich eensklaps, in zijnen rechter-flank en in zijnen rug, door eenen krachtigen aanval van de divisie van *Rybinski*, overvallen en omgetrokken zag. Het was namelijk den generaal *Rybinski* gelukt, om al de Russische flank-posten — die juist in dezen nacht, uit hoofde van het groote feest, dat *Skrzynecki* met voordacht vierde, en waarvan men bij de Russen kennis droeg, het minst op eenen overval waren voorbereid — op te ligten. Bij de eerste kanonschoten welke van dien kant vielen, deed

Klicki eenen krachtigen aanval, terwijl de troepen van *Rybinski* met de bajonet op de overvallen Russen door-drongen. De verwarring, in den aanvang reeds niet gering, nam alstoen onder de Russen overhands toe, en zich omsingeld geloovende, trokken zij in wanorde snel terug, een groot aantal gevangenen, die, door den nevel misleid, den Polen in handen vielen, en eenige stukken nog onaangespannen geschut achterlatende.

De Poolsche berigten hebben hoog opgegeven van deze eerste overwinning. Het is waarheid, de beschikkingen tot dezen overval waren goed genomen en werden goed uitgevoerd, terwijl zij boven verwachting door het mistige weder begunstigd werden. De Russische wapenroem kan echter door dit voorval niet lijden, en het was alleen op den Russischen chef dat de blaam eener nederlaag konde geworpen worden, uithoofde hij zich niet beter had laten bewaken. Zij die weten, wat een overval in het veld beteekent, en welke gevolgen eene daaruit voortvloeiende verwarring kan naar zich slepen, weten ook, dat in die oogenblikken de dapperste krijgsman dikwerf eene kinderachtige vrees bevangt. *Geismar* zoude in alle gevallen voor deze overmagt hebben moeten terug trekken; wanneer hij zich echter beter had laten bewaken, dan had hij zulks ordelijk en vechtende kunnen bewerkstelligen en het moreel bij zijne troepen opgewekt kunnen houden. Nu echter bracht hij de verslagenheid in de gelederen van het korps van *Rosen*, terwijl hij bij de Polen de geestdrift ten top deed stijgen.

Terwijl *Rybinski* met zijnen regter-vleugel, onder aanvoering van den generaal (Franschen kolonel) *Romario* (1), dezen aanval deed, breidde zijn linker-vleugel zich in het bosch, langs den weg van Okuniew, uit, waaruit de Russen insgelijks gedrongen werden.

In den tijd van twee uren was de geheele Russische stelling van Wawer ontruimd, terwijl de generaal *Klicki*, door de divisie van *Gielgud* ondersteund, de terugtrekkenden rusteloos achtervolgde. Onderscheidene malen poogden eenige Russische afdeelingen, in het bosch en langs den landweg op Siedle, zich staande te houden; met bovenmenschenlijke dapperheid wilden deze zich opofferen voor de redding hunner krijgsmakkers; doch de morele indruk, van vrees aan den eenen, en van opgewonden geestdrift aan den anderen kant, had te groote uitwerking gehad; zij vielen, werden gevangen, of met de overige vlugtelingen voortgesleept.

Zonder zich op te houden, liet *Skrzynecki* de divisie van den generaal *Gielgud*, welke geen deel aan het gevecht bij Wawer genomen had, het hoofd der kolom

(1) Deze Fransche officier was kort te voren bij het Poolsche leger aangekomen, en had het bevel over eene brigade der divisie van *Rybinski* aanvaard.

vormen, met welke hij het korps van *Rosen* wilde aantasten. De overste *Zawadzki* kreeg bevel, om met eenige troepen de Russen uit Okuniew te verdrijven en zijnen weg over Grzybowska-Wola te nemen, terwijl de generaal *Dziekowski* regts Wiazowna bezette. Onder onophoudelijke gevechten kwam het Poolsche leger, tegen 3 ure des namiddags, in de omstreken van Dembe-Wilkie (vier mijlen van Warschau) aan, alwaar het korps van *Rosen* eene stelling genomen had.

De stelling van Dembe was voor beide partijen van het uiterste gewigt, daar zij, als ware het, den sleutel van zeer gewigtige verbindingslijnen vormt. De stelling der Russen werd in het front door het dorp Dembe, op den regter-vleugel door zware bosschen, en op den linker-vleugel door eene moerassige beek gedekt (zie plaat I). Overigens was de grond, door den aanhoudenden dooi en de hevige stortregens, bijna overal tot moeras geworden, waarop de ruitery zich niet dan met groote moeite konde bewegen.

De Poolsche opperbevelhebber verkende de stelling, door den generaal *Rosen* ingenomen, bij wiens troepen de overblijfselen van het korps van *Geismar* zich gevoegd hadden (2). Dezelve bedroegen te zamen (naar de opgave van *Soltijk*) 15,000 man; in het front en aan den regter-vleugel door artillerie gedekt. Deze verkenning deed hem zien, dat hij zijnen hoofd-aanval langs den straatweg moest rigten, om de Russische stelling, langs dien eenigen vasten weg, om te gaan. Evenwel besloot hij het voornaamste gedeelte van het front aan te vallen, ten einde de aandacht van dien weg af te trekken. Een gedeelte van het 4de regiment Poolsche infanterie (zie plaat I) van linie, loste zich daarop, aan de regterzijde van den weg, in tirailleurs op, en begon een hevig vuur met de Russische troepen, welke den overkant van het moerassige beekje bezet hielden. Deze aanval werd ondersteund door de divisie kavallerie van *Skarzynski*. Het overige gedeelte van dat regiment deed, in vereeniging met het 8ste regiment infanterie, onder aanvoering van den generaal *Malachowski*, eenen aanval tegen de hoogte waarop Dembe-Wilkie gelegen is, terwijl 2 bataillons van het 2de jager-regiment, in tirailleurs verspreid, den regter-vleugel der Russische stelling aanvielen. De aanval geschiedde met geestdrift en werd in dienzelfden geest vol gehouden. De Russen daarentegen verdedigden zich niet met dat zelf-vertrouwen hetwelk hen anders zoo zeer kenschetst. Desniettenstaande gelukte het aan de Russi-

(2) Eenige Russische officieren hebben de, bij de Russen zoo ongewone, laauwheid, welke men bij de verdediging dezer stelling had waargenomen, toegeschreven aan de demoralisatie, waarin de troepen van *Geismar* vervallen waren, en welke zij aan die van *Rosen* mededeelden.

sche kavallerie, om, zoodra de Poolsche bataillons de hoogten opkwamen, hen, tot drie herhaalde reizen, in weerwil van het modderige terrein, terug te werpen; terwijl de Russische artillerie, in positie staande, deze aanvallen ondersteunde. De Polen konden daarentegen van hunne artillerie weinig of geen gebruik maken, waardoor zij langdurig werden opgehouden. In dien tusschentijd gelukte het den Poolschen tirailleurs op (F) den rechtervleugel der Russen, en een bataillon van het 4de regiment (C) om de eerste huizen van het dorp te bezetten. De geheele aanval scheen geen verderen voortgang te kunnen maken. De generaal *Skrzynecki* inziende, dat hij het dorp op deze wijze, niet dan met groote opofferingen, zoude kunnen bemagtigen, gaf bevel, het verder voortwaarts dringen tot het vallen van den avond te staken, doch gelaste tevens, om het bezette terrein, het koste wat het wilde, te behouden.

Rosen had intusschen berigten ingewonnen, dat hij met het geheele Poolsche leger te doen had, zoodat hij berekenen konde omsingeld en afgesneden te worden, indien hij zijne stelling behouden wilde, te meer daar hij den volgenden dag nog geenszins op de ondersteuning van het hoofd-leger konde rekenen. 't Was voor hem daarbij ook van het grootste gewigt om Siedlce, alwaar zich een groot aantal magazijnen en zieke en gekwetste Russen bevonden, en dat de sleutel der hoofd-communicatie van het Russische leger was, te dekken. Op het oogenblik, dat *Skrzynecki* bevolen had het verder voortdringen eenigzins te staken, besloot *Rosen* in den nacht terug te trekken, vermeenende, dat de Poolsche opperbevelhebber zijnen aanval met het vallen der duisternis geheel zoude staken. Daartoe werden dan ook door hem de noodige maatregelen getroffen, toen hij tegen 7 uren des avonds vernam, dat de geheele Poolsche linie met vernieuwde geestdrift voortwaarts drong. Het was den Polen namelijk gelukt, om twee stukken kanon (D), regts bij den weg, in batterij te brengen, waarmede zij de weg-engte, links van Dembe-Wilkie, van de Russische tirailleurs zuiverden. De Poolsche generaal *Skarzynski* zag zich nu eenen, alhoewel smallen, weg geopend, waar langs hij, aan het hoofd van 10 eskadrons (E) zijner divisie, met halve pelotons in het front, eene charge deed. Deze aanval voerde hem achter Dembe, alwaar hij zijne eskadrons konde deploijeren, om de reeds tot den aftogt zamentrekkende Russen op nieuw aan te vallen. Door deze onverwachte omstandigheid geraakten de beschikkingen tot den terugtogt eenigzins in verwarring, zoodat de Russen ongeregeld begonnen te wijken. Kort daarop herstelden zich eenige Russische bataillons, en vielen nu, ofschoon de duisternis reeds zoo sterk was dat men vriend noch vijand bijna meer konde onderscheiden,

het reeds door de Polen bezette dorp aan, om nog eenige hunner krijgsmakkers te bevrijden. Deze stoutmoedige aanval werd echter door de Polen, welke door de behaalde overwinning den hoogsten graad van enthousiasmus bereikt hadden, op nieuw afgeslagen. De verwarring nam daarop in de Russische gelederen hand over hand toe, vooral na den afval van een groot aantal soldaten der Poolsch-Russische gewesten, die schandelijk den standaard der eer verlieten, meenedig werden en zich onder de Poolsche vanen gingen scharen, of voor 't minst zich krijgsgevangen gaven. De verwarring werd nog sterker toen de Russen bemerkten, dat zij door de inwoners der omstreken verraderlijk bestookt werden, zoodra deze bespeurden, dat de Russen, zonder den noodigen samenhang, vooral door de duisternis misleid, terug trokken. Onder de Polen, die zich op deze wijze deden kennen, moet het hoofd van het burgerlijk bestuur van Dobro genoemd worden, die met 150 gewapende burgers, op de flanken der afzonderlijk terugtrekkende kleine afdeelingen Russen stroopte, en alzoo eene groote menigte gevangenen maakte. Volgens het officieel verslag (1) van *Skrzynecki*, beliep dit aantal, in de beide gevechten op dien en den volgenden dag gemaakt, 105 officieren, 9000 man, 5 vaandels en 12 stukken geschut. De verschillende door ons reeds aangehaalde werken over dezen veldtogt, begrooten het getal gevangenen, in de beide dagen gemaakt, op omtrent 10 à 12,000 man. Wij hebben ons echter hierbij aan het officieele verslag van den Poolschen veldheer moeten houden. Van de Russische zijde hebben wij niets gevonden, waaruit wij de waarheid dezer opgaven konden afleiden.

De Polen bezetteden intusschen de door de Russen verlaten stelling, en betrokken aldaar, in den nacht van den 31sten Maart, het bivouac; terwijl de Russen hunnen terugtogt door de bosschen en langs den weg op Siedlce vervolgden.

Onbeschrijfelijk groot was de vreugde in Warschau, toen men op den middag de tijding van de eerste overwinning bij Wawer, en des nachts die van Dembe-Wilkie vernam, en men het groot aantal Russische krijgsgevangenen, door de Warschauer nationale garde begeleid, zag binnen voeren. Vorst *Radziwill* was een van de eerste, die zijne vreugde over de zege, door zijnen opvolger behaald, openlijk blijken deed; hij lag daardoor het sprekendste bewijs van een edel, onbaatzuchtig karakter aan den dag. Van dat oogenblik af kreeg de Poolsche omwenteling eene groote zedelijke kracht, zoo wel in- als nitwendig, terwijl de aandacht van het steeds gistende Europa meer bepaald op de vermoedelijke gevolgen dezer beide overwinningen gevestigd werd. Ook op het

(1) Zie *Ausserordentliche Beilage zur Allgem. Augsb. Zeitung* 1831, n°. 139, van den 20sten April.

eigenlijk tooneel des oorlogs werd de worstel-kamp tusschen de beide strijdzuchtige natiën nu meer nationaal, waardoor het Russische leger met honderde gevaren en moeilijkheden te meer te kampen had.

Men had mogen verwachten, dat de Poolsche opperbevelhebber uit deze beide behaalde overwinningen meerdere voordeelen zou getrokken hebben, door zijne hoofdmagt voorwaarts te voeren, om gelijktijdig met de overblijfselen van de korpsen van *Rosen* en *Geismar* voor Siedlce aan te komen. De divisie *Milberg*, die reeds in aanmarsch was, om zich met hem te vereenigen, had toch zijne communicatiën met Warschau kunnen dekken; het korps van den generaal *Uminski*, die zich den 1sten April nog te Rozan bevond, had hij daartoe insgelijks kunnen bezigen. De inneming van Siedlce zoude hem het belangrijke voordeel hebben aangebragt, dat hij het sleutelpunt voor de verbinding der wegen op Bialystok en Bresc-Litewski den Russen had ontnomen; hij had dan den volgenden dag, met overmagt, tegen het korps van *Sacken* en de Russische garde kunnen optrekken; dewijl de bijna onbegaanbare wegen den Russischen veldmaarschalk belette, om met het centrum, in minder dan vier dagen, Praga weder te bedreigen. Warschau had, in dat geval, door de divisie *Milberg* en de nationale garde verdedigd kunnen worden; terwijl de brug van Modlin den Poolschen veldheer ten allen tijde de gelegenheid aanbood, om zich met die divisie, hetzij na een echec, hetzij na eene overwinning, te vereenigen. In dien zin viel de raad van *Soltijk* en *Romario* uit. Daarentegen wilde *Pradzynski* den Poolschen bevelhebber met geweld zijne plannen opdringen, die daarin bestonden, om dadelijk tegen het Russische centrum te trekken, hoezeer de wegen geen vervoer van geschut toelieten. « Dezelfde reden belet den Russischen veldheer » — zeide hij, toen men hem daarop opmerkzaam maakte — « er ons tegenover te stellen, en indien wij daar ter plaatse artillerie noodig hebben, welnu, laat ons dan vooraf die van graaf *Diebitsch* nemen. »

In dezen raad lag meer hoog opgewonden geestdrift, dan bedachtzaamheid opgesloten. De uitvoering kon mogelijk met gelukkige gevolgen bekroond worden; doch waarschijnlijker kwam het voor, dat *Rosen*, in dat geval, zich met de geheele divisie van *Pahlen II* zoude vereenigen ten einde het Poolsche leger in de flanken te nemen; en dat *Sacken* en het garde-korps zich lucht gemaakt en in den rug van het Poolsche leger zoude gemarcheerd hebben, ten einde hetzelfde van Praga af te snijden, en alzoo tusschen drie vuren te brengen. *Skrzynecki* was voor dusdanige combinatie met reden beducht, zoo wel ter zake der manoeuvres die de Russische veldmaarschalk, als die de generaal *Sacken* en de grootvorst

Michaël dan ongetwijfeld zouden hebben uitgevoerd. Hij volgde derhalve zijne eigene ingeving, en besloot op den grooten weg zich op het defensive te houden, latende, den 1sten April, des morgens, het terugtrekkende korps van *Rosen* door de kavallerie van *Lubienski* vervolgen. Deze werd echter, door den dapperen tegenstand van eenige Russische bataillons, telkens opgehouden, tot dat zijne verdere vervolging, door het riviertje de *Kostrzyn*, en door eene versterking die de Russen van de troepen van *Pahlen II* kregen, geheel gestuit werd. De generaal *Chrzanowski* met het 2de en 6de regiment van linie, en onder hem de generaal *Skarzynski* met zijne divisie kavallerie, hadden bevel gekregen, in dien tusschentijd, het Russische centrum over *Zelechwo* en *Laskarzew* te gaan verkennen.

Aan den generaal *Uminski* werd bevel gezonden zich te *Liw* en aan den *Liwiec* op te stellen (alwaar hij tusschen den 3den en 4den April aankwam). Deze troepen vormden alzoo zijnen linker-vleugel; zijn centrum werd op *Latowicz* gesteld, en zijnen rechter-vleugel geleund tegen den moerassigen *Zwitter* (riviertje dat zich boven *Karczew* in den *Weichsel* stort), het geheel in eene sterke en goed gekozene, doch zeer uitgestrekte, verdedigende stelling. Het riviertje de *Kostrzyn*, waar achter het korps van *Rosen*, door eene divisie van het korps van *Pahlen II* versterkt, opgesteld was, en welks bruggen door de Russen vernield waren, werd door de kavallerie van *Lubienski* in het oog gehouden.

Onder de misslagen, die men den Poolschen opperbevelhebber kan toerekenen, verdient voornamelijk genoemd te worden, het weinige gebruik dat hij, reeds bij *Wawer*, van zijne artillerie maakte. Het is waar, de wegen waren slecht en bijna onbruikbaar, doch zijne rijdende artillerie zoude op den nog bruikbaren weg, bij de vervolging van het korps van *Geismar*, zich voorzeker bij de voorhoede eene baan gemaakt hebben, om een gedeelte van den behaalden roem in te oogsten. Immers de Russen, hoezeer terug gedrongen wordende, reddeden een gedeelte hunner artillerie, en gebruikten dezelve van tijd tot tijd, vooral in de nabijheid van *Dembe*, om de vervolging op te houden. Dit is ook de reden, waarom zoo weinig geschut den Polen is in handen gevallen.

Met het bewerkstelligen der bovenopgegevene bewegingen, was eerst tegen den 3den, des avonds, de defensive stelling bezet. Daarin wilde *Skrzynecki* zijne troepen laten uitrusten, en het bij de Polen zoo hoog ver eerde paaschfeest doen vieren; ten einde de bewoners der hoofdstad in de gelegenheid te stellen, hunne erkentenis, door geschenken van verfrisschingen, aan het leger te doen blijken. Deze bleven dan ook niet achterwege, zoodat alles te zamen liep, om de behaalde overwinningen, zoowel als het genoemde feest luisterrijk en in over

vloed te vieren. Het hoofd-kwartier van den Poolschen veldheer was intusschen te Siennica gevestigd, doch werd den 6den naar Latowicz verplaatst.

De Russen, daarentegen, hadden met de verschrikkelijkste ontberingen en met alle de moeilijkheden en ongemakken van het gewone oorlogs-leven en met die van eenen insurrectie-krijg te kampen; terwijl daarenboven de cholera met hevigheid in hunne gelederen begon te woeden, en afval en verraad aan alle kanten dreigden. En toch zonk de moed niet in het, door alle deze omstandigheden, wegs meltende Russische leger. Er was eene hoogere roepstem, die alle ongemakken en gevaren deed vergeten, die den dapperen Russischen krijgsman tot nog grootere opofferingen en tot het doorstaan van nog verschrikkelijker gevaren bereid deed zijn. Die roepstem werd luider en luider, naarmate de gevaren een dreigender aanzien verkregen, naarmate zij in fysieke krachten, beneden die der Polen, daalden. Het was de roepstem der eer en des Russischen wapenroems, die in elks boezem weérklank vond, en die de Russen opriep, om met onwankelbare trouw den wil van den geliefden keizer *Nicolaas* te volgen en ten uitvoer te leggen. Mogten alzoo duizenden het voorbeeld geven en aanprijzen, hoe men met eeden en verbonden spotten moest, zoo bleven er, daár en elders, duizenden over, die met bewijzen wilden staven, dat zij eeden en verbonden trouw houden en met hun bloed voor de eeuwigheid wilden bezegelen. Zoodanig was de stemming bij het Russische leger, toen de tijding der gebeurtenissen van den 31sten Maart en volgende dagen, alsmede het eerste bericht van het uitbreken van onlusten in het Lithauwsche gewest aldaar bekend werden.

Aan het voortzetten van den voorgenomen overgang van den Weichsel was nu, onder de opgemelde omstandigheden, niet meer te denken; vooral niet, toen de verontrustende tijdingen van uitgebrokene onlusten in de Poolsch-Russische gewesten, en alzoo in den rug en op de verbindings-lijnen van het leger, bij het Russische hoofd-kwartier waren ingekomen. De graaf *Diebitsch* doorzag nu eerst dat hij zijn leger te zeer verstrooid had, en dat alle zijne verbindings-lijnen te gelijk bedreigd werden. Immers, als de onlusten, die in het Wilnasche gouvernement waren uitgebroken, niet spoedig bedwongen wierden, en het oproer zich meer en meer verbreidde in de overige Poolsch-Russische gewesten, dan had het Russische leger, op het tooneel des oorlogs, van deszelfs voeding- en versterkings-bronnen zich voor eenigen tijd afgesneden gezien, en zou daardoor in den allergevaarlijksten toestand zijn gebragt geworden. Het was alzoo voor de tweede maal, dat graaf *Diebitsch* zijne plannen zag verijdeld, en tot andere combinatiën zijne toevlugt moest nemen.

Door de kavallerie van *Skarzynski* in zijnen rug bestookt, en door de verkenningen van dezen generaal, die zich tot Laskarzew hadden uitgestrekt, vernam hij voor het eerst de offensieve beweging der Polen uit Warschau, en kort daarna de berigten van het echee der troepen van *Geismar* en *Rosen*, waarbij hem tevens gemeld werd, dat de divisie *Milberg* van Kozeniece was weggetrokken om zich bij het Poolsche hoofd-leger te voegen. De vereeniging van zulk eene geduchte vijandelijke magt scheen eenen aanval op het Russische centrum, aan de Wieprz geposteed, ten doel te hebben, zoodat de veldmaarschalk dadelijk bevelen uitvaardigde tot de vereeniging van alle te zijner beschikking staande troepen. Een gedeelte der troepen, welke onder de bevelen van graaf *Witt* in het wooiwoodschap Lubelsk gedetacheerd waren, had ook de order ontvangen zich bij het centrum te voegen. De op de Wieprz vereenigde benoedigdheden tot het slaan van bruggen over den Weichsel werden alsnu verbrand. Voorts werden er maatregelen getroffen, om den grooten weg van Siedlce op Bresc-Litewski, en alzoo de grenzen van Rusland, te vaderen, ten einde ook van daar krachtdadig te kunnen medewerken tot de demping der onlusten in Lithauwen, over welk gewest de aanvoer van levensmiddelen en krijgs-behoeften grootendeels moest geschieden. Door deze beweging kon de veldmaarschalk zijne vereeniging met de korpsen van *Rosen*, *Geismar* en *Pahlen II* bewerkstelligen, terwijl hij gelijktijdig bevelen aan *Sacken* en den grootvorst *Michaël* zond, om in dier voege te manoeuvreren, dat ook zij zich met hem in verbinding konden stellen.

Tegen den 4den April zette graaf *Diebitsch* zich met het 1ste infanterie-korps, het 3de kavallerie-korps, de Lithauwsche garde en het grootste gedeelte van het grenadier-korps in beweging; eerstelijk, om eene sterke verkenning der vijandelijke stelling te doen; ten tweeden, om den Poolschen opperbevelhebber in twijfel te brengen omtrent zijne eigenlijke bedoelingen. Tusschen den 4den en 5den April plaatste hij zijn hoofd-kwartier te Zelechow, en liet door zijne voorhoede die der Polen, alsmede al de uitgezette vijandelijke posten terugdringen. De Russische kavallerie der voorhoede vervolgde de Polen tot bij Latowicz, alwaar zij door den moerassigen Zwitter werden opgehouden. Deze voorhoede nam daarna eene stelling bij Stoczek, achter welke het centrum, alsnu, deszelfs beweging naar Siedlce vervolgde.

Zoodra het Russische leger zijne voorwaartsche beweging had aangevangen, begon ook *Skrzynecki* het zijne achter den Zwitter te zamen te trekken, in afwachting van aangevallen te worden; de divisie *Milberg* werd daarbij als reserve opgesteld. Toen hij echter zag, dat het den Russischen veldheer alleen te doen was om tijd

te winnen en deszelfs strijdkrachten te vereenigen, besloot hij eindelijk tot eene offensieve beweging tegen de korpsen van *Rosen* en *Pahlen II*. Hij wilde hierdoor deze troepen van het Russische centrum afsnijden, en zoodoende Siedlce bemagtigen, vóór dat de graaf *Diebitsch* aldaar met zijne hoofdmagt konde aankomen. Te dien einde concentreerde hij zijnen rechter-vleugel van Stavograd en Latowicz bij Wielgolas, en marcheerde met denzelven, nog dienzelfden dag, over Jerusalem naar Wodynie. Eene Russische verkenning kon deze beweging van de hoogte van Sieroczyn waarnemen. Deze trok echter tot Lukow terug, dewijl de door graaf *Diebitsch* bevolene concentratie zijner strijdkrachten nog niet in haar geheel had kunnen plaats grijpen.

In den vroegen morgen van den 10den deelde het Poolische hoofd-korps zich in twee deelen. Het eene gedeelte, hoofdzakelijk uit kavallerie te zamen gesteld, trok, onder de aanvoering van den generaal *Chrzanowski*, op Sieroczyn en van daar op Roza. Hij vond de Russen overal in concentrerende beweging, welke manoeuvre hij in zijne rapporten als eene terugtrekkende beweging deed voorkomen. Intusschen werd hij in zijne manoeuvres tot drie herhaalde malen, door de stoutmoedige aanvallen van den Russischen generaal *Sivers*, aan het hoofd van de onder diens bevelen staande huzaren-brigade en het Lithauwsche uhlanen-regiment, opgehouden, hetgeen hem ook eenig verlies aan dooden en gevangenen kostte. Het andere gedeelte was zamengesteld uit de brigaden van *Romario*, *Boguslawski*, de kavallerie-brigade van *Klicki*, eene batterij rijdende artillerie en 6 stukken artillerie te voet, onder de leiding van den majoor *Bem*. Deze troepen trokken, onder aanvoering van den generaal *Pradzynski*, van Wodynie over Domanice, op Siedlce. Bij Domanice had een kort gevecht plaats met 10 eskadrons Russische huzaren, die echter, na eene stoutmoedige offensieve beweging, voor de groote overmagt weken en op Lukow terug trokken. Het plan van den Poolschen opperbevelhebber was — zoo als wij boven gezegd hebben — om het korps van *Pahlen II* en een gedeelte van dat van *Rosen*, welke met den rug tegen de moerassige rivier de Muchawiec geleend waren, te omsingelen en gevangen te nemen; de brug, welke over die rivier ligt en de communicatie van den grooten weg op Siedlce daarstelt, te bemagtigen, en daarna op Siedlce te trekken. Daartoe moest *Chrzanowski* de aandacht van graaf *Diebitsch* bezig houden, terwijl *Pradzynski* regt op het korps van *Pahlen II* trok. De Poolische opperbevelhebber zou in persoon, aan het hoofd der kavallerie van *Lubienski*, de brigade infanterie van *Roland* en het regiment grenadiers, langs den steenweg van Kaluszyn, op Iganie trekken; terwijl hij den generaal *Stryjenski* bevel gaf met eene brigade kavallerie, van de zijde van Sucha,

langs den Muchawiec, op Siedlce te marcheren. *Pradzynski* voerde alzoo het centrum, *Chrzanowski* den rechter-vleugel en *Skrzynecki* den linker-vleugel aan, terwijl de troepen van den generaal *Stryjenski* als een gedetacheerd korps werden beschouwd. Bij den aanvang dezer grootsche manoeuvre, waartoe ruim 30,000 man in beweging werden gezet, konde er, wegens de uitgestrektheid van het te doorloopen terrein, geen zamenhang tusschen de drie hoofd-afdeelingen bestaan; deze zoude daargesteld worden op het oogenblik van den eigenlijken aanval, wanneer alle troepen te gelijk op het gekozen slagveld voor en om Iganie aankwamen. Hier wilde *Skrzynecki* de meest gebruikelijke strijdwijze van *Napoleon* toepassen, en in eens zijnen naam op de lijst der groote veldheeren inschrijven. Het plan, zoo als het daar lag, was schoon en met doorzicht op de kaart berekend. Hij vergat echter alle hindernissen, die hem en de zijnen konden in den weg staan of gelegd worden, vooraf te wikken en te wegen, en voor alle niet voorziene gevallen de noodige bevelen te geven. Daardoor ging het zoo noodige *ensemble* dezer manoeuvre verloren, zoo als wij nu zien zullen.

Pradzynski had zijne voorwaartsche beweging vervolgd tot aan het dorp *Zelkow* (zie plaat I), alwaar hij berigt kreeg, dat een sterk korps Russische troepen voor het dorp Iganie, met eene reserve achter hetzelfde, in positie stond. Van Siedlce was hij nog afgescheiden door de rivier de Muchawiec.

Het korps van den generaal *Rosen*, met eene brigade van het korps van *Pahlen I*, stond achter den Muchawiec in positie, en dekte de bruggen die naar Siedlce leidden; een aanzienlijk aantal stukken geschut was tot dat einde in batterij gesteld. Het korps van *Pahlen* stond voor het dorp Iganie gedeploijeerd, met zijne kavallerie op den rechter-vleugel, en met eene reserve achter Iganie. Zijne opstellings-lijn liep loodregt op den Muchawiec, en evenwijdig met den steenweg van Kaluszyn op Siedlce. Deze aldus ontwikkelde magt voor zich ziende, en nog niets van de nadering van *Skrzynecki* vernemende, zoo aarzelde *Pradzynski* *Zelkow* te verlaten en zijne offensieve beweging voort te zetten. Eindelijk gelukte het aan *Romario* hem het besluit te doen nemen, van vooruit te rukken en alles aan te wenden om de brug van den grooten weg te bemagtigen. Deze brug vormde het sleutelpunt voor de geheele manoeuvre; daarvan moest *Pradzynski* zich meester maken, om den terugtocht aan het korps van *Pahlen II* te beletten, en dit tusschen drie vuren te brengen. *Pradzynski* ontwikkelde alsnu zijne kolommen in twee liniën; de brigade van *Romario* links, terwijl het 8ste regiment regts opmarcheerde. De veertien stukken geschut werden in twee deelen in de tusschenruimte der eerste slag-linie verdeeld,

Zoodra deze troepen uit het bosch te voorschijn kwamen, begon de Russische artillerie, van het korps van *Pahlen II* en eene batterij van het korps van *Rosen*, te vuren. De Polen beantwoordden dit kanonvuur. Deze kanonnade hield echter niet lang aan, daar het 2de regiment lanciers, ondersteund door een bataillon van het 8ste regiment, eenen krachtigen aanval op den linker-vleugel van het korps van *Pahlen II* deed. Deze aanval gelukte in den aanvang, zoodat de lanciers in het dorp drongen, waaruit zij echter door het Russische infanterie-regiment van Minsk en dat van Wolhyniën met de bajonet verdreven werden. Het Russische huzaren-regiment der 2de divisie deed daarop eene schitterende charge in de flank des Poolschen aanvals, zoodat deze werd terug gedrongen, en het den Russen gelukte vier stukken geschut, die tot ondersteuning der aanvallende Polen waren vooruit gerukt, te bemagtigen, — ofschoon zij deze stukken, uithoofde van het modderige terrein, niet konden medevoeren. De Russen werden nu op hunne beurt, door de beide overige bataillons van het 8ste regiment, tot in het dorp Iganie terug geworpen. *Romario* had intusschen zijne bataillons in carré doen opstellen, en trok daarmee op den Russischen rechter-vleugel aan, werd, tot twee malen toe, door de stoutmoedige aanvallen der Russische kavallerie, en door het 13de en 14de regiment ligte infanterie (welke van keizer *Nicolaas* den bijnaam van *Leeuwen van Warna* hadden gekregen) in zijne voorwaartsche beweging opgehouden; doch eindelijk gelukte het aan de Polen om het dorp Iganie, na eenen hardnekkigen tegenstand, te nemen.

Hetzelfde had hier plaats, wat bij Dembe-Wilkie was voorgevallen, namelijk, dat graaf *Pahlen II* voorbereidelen gemaakt had om over den Muchawiec te trekken, dewijl hij berigt had ontvangen, dat een aanzienlijk korps vijandelijke troepen (dat onder aanvoering van *Skrzynecki*) langs den steenweg in zijnen rug manoeuvreerde, zoodat hij bedreigd werd van afgesneden te worden. Reeds had zijne reserve dien terugtogt begonnen, toen zijne eerste linie, die reeds veel geleden had, uiteen werd geworpen. Het gevecht was kort, doch zeer bloedig; de Polen gaven hun verlies op te hebben bedragen 2000 man, terwijl zij dat der Russen op 3000 begrootten. Intusschen wordt in het Russische officiële verslag slechts van 1000 dooden en gekwetsten gewag gemaakt.

Skrzynecki had geen deel aan het gevecht kunnen nemen, aangezien hij in zijnen marsch was opgehouden, uithoofde hij de bruggen, welke door de Russen overal waren vernield, had moeten doen herstellen. De brigade van den generaal *Stryjenski* had zich ook te lang op weg opgehouden, om het hem voorgeschreven doel te kunnen bereiken.

Pahlen II had zich achter den Muchawiec terug getrokken, terwijl het korps van *Rosen* eene in eengedrongene stelling nam, ten einde den Polen te beletten den overtogt te bewerkstelligen. Intusschen was de duisternis gevallen, en de Polen betrokken het bivouac op het slagveld. Dusdanig eindigde het gevecht bij Iganie; zonder eenige uitkomsten op te leveren; terwijl al de voordeelen die *Skrzynecki* zich van zijne grootsche manoeuvre voorspeld had, in rook verdwenen. Het eenige voordeel hetwelk hij daarmee had ingeooft, bestond in een 2000tal (volgens de Poolsche opgaven) gevangenen; een voordeel, dat het nadeel met zich voerde, van den Aziatischen braakloop in de gelederen der Polen over te planten.

Den 11den April kwam graaf *Diebitsch* met zijne hoofdmagt in de omstreken van Siedlce aan, om die stad tegen de verdere ondernemingen der Polen te dekken. Deze waren echter in den vroegen morgen van dienzelfden dag over Kaluszyn naar Ceglow teruggetrokken. De generaal *Chrzanowski* was van Roza naar Kuslew gemarcheerd. In de beide terugtogten werden zij door de Kozakken met hevigheid vervolgd. Den 12den maakte het Poolsche leger eene voorwaartsche beweging, en nam aan de Kostrzyn eene stelling. Het hoofd-kwartier van den Poolschen opperbevelhebber werd te Jedrzeiow gevestigd; dat van den graaf *Diebitsch* was in de nabijheid van Siedlce opgesteld.

Terwijl nu de bovenvermelde bewegingen en gevechten voorvielen, hadden de generaals *Sierawski*, welke aan het hoofd van 6000 man stond, en *Pac*, die over 9000 man en 26 stukken kanon het bevel voerde, van den Poolschen opperbevelhebber last gekregen van den rechteroever van den Weichsel over te gaan; de eerstgenoemde om tot de onderneming van *Dwernicki*, die nog bij Zamosc stond, mede te werken, — de laatstgenoemde om zich aan het groote Poolsche leger aan te sluiten, en den flanken-marsch van het Russische centrum naar Siedlce te verontrusten. De generaal *Pac* had daarbij in last gekregen, bij Potycza eene brug te slaan, en deze van een bruggenhoofd te voorzien. Zoodra beiden gereed waren, ging hij, op den 9den, den Weichsel over, en drong dadelijk tot Osiek door, doch kwam te laat om de beweging van graaf *Diebitsch* te kunnen hinderen. Om nu het bruggenhoofd van Potycza tegen de ondernemingen van den generaal *Kreutz* te kunnen dekken, nam hij eene stelling tusschen Garwolin en Latowicz, en vormde alzoo den rechter-vleugel van het leger onder *Skrzynecki*, 't welk zich alsnu, na het gevecht van Iganie, van Garwolin over Stoczek, Parisow, Latowicz, Kuslew, Ceglow, Kaluszyn, Zimnawoda en Liw uitstreckte. Zijne voorposten stonden aan den Kostrzyn.

Wij hebben vroeger reeds gezien dat de generaal *Umins-*

ki, met zijn korps (dat tot 12,000 man was aangegroeid) over Modlin naar Liw was gemarcheerd, om den linker-vleugel van het Poolsche leger te vormen. Dit korps had aan den Liwiec eene stelling ingenomen. Zoodra de generaal *Uminski* vernam, dat de generaal *Skrzynecki* met de Russen bij Iganie slaags was, begon hij aan de uitvoering van zijnen last, namelijk, het omgaan van den Russischen regter-vleugel en de afsnijding van deszelfs communicatie-lijn over Bialystok. Daartoe detacheerde hij de generaal *Andrychewicz*, aan het hoofd van eene sterke voorhoede, over Liw; liet, niet verre van dit vlek, eene brug over den Liwiec slaan en dezelve van een bruggenhoofd voorzien. Van daar deboucheerde *Andrychewicz* naar Wengrow, en liet zijne ligte troepen tot aan Sokolow stroopen.

Bij deze gelegenheid bewezen de Kozakken wederom eene van die diensten, waardoor zij zich in den oorlog van 1812 en 1813 tegen de Franschen zoo gevreesd hebben gemaakt. Een detachement van 300 Kozakken, namelijk, was over den Kostrzyn gegaan, viel tusschen Wengrow en Liw in den rug der troepen van *Andrychewicz*, en nam hem daar zijnen voorraad van ammunitiën en onderscheidene pakwagens weg, daarenboven een vrij sterk aantal gevangenen medevoerende. Door dezen strooptogt kreeg de graaf *Diebitsch* kennis van de bewegingen der Polen op zijnen regter-vleugel, en daarmede van hunne vermoedelijke bedoeling. De Russische generaal *Pinabel*, die op den weg van Granna naar Sokolow geposteerd stond, had reeds dadelijk na de aankomst der Poolsche strooppartijen in laatstgenoemde plaats, eene voorwaartsche beweging gemaakt en de Polen van daar en uit Wengrow met de bajonet verdreven. Toen hij echter zag, dat *Uminski* den bevelhebber zijner voorhoede met groote overmagt te hulp snelde, trok hij zich, in afwachting van versterking, in de beste orde terug. Intusschen werd de communicatie-lijn over Granna bedreigd, 't geen den Russischen veldmaarschalk deed besluiten, om den generaal *Ugrumoff*, met de 1ste divisie grenadiers en 8 eskadrons kavallerie, zijnde de jagers te paard van Tiraspol, en de zoogenaamde Poolsche en Tartarsche uhlanen, den 14den April, tegen *Uminski* te detacheren. Tusschen Sokolow en Wengrow troffen deze troepen de Polen aan. De generaal *Ugrumoff* deploijeerde daarop zijne troepen in twee slagliniën, met 12 stukken geschut op den linker-vleugel, en rukte in den stormpas voorwaarts, de Polen voor zich uitdrijvende. Deze laatsten trokken, vechtende, tot in het bruggenhoofd en in Liw terug. Na eenen geforceerden marsch, stonden de Russen, die zich door niets hadden laten terug houden, voor de veld-verschansingen, waaruit de Polen een hevige vuur maakten. De Russische

rijdende artillerie deed alsnu eenen schitterenden aanval, links van het bruggenhoofd tot aan den oever van den Liwiec, en maakte van daar een moorddadig vuur op de Poolsche troepen, die zich op den tegenover liggenden oever hadden opgesteld. De karabiniers van het 1ste Russische regiment en die van het regiment van *Barclai de Tolly* hadden zich in dien tusschentijd in een aanvalkolom opgesteld, en drongen nu, in weerwil van den hardnekkigen tegenstand, over de schansen heen. Een woedend gevecht had er alstoen binnen het bruggenhoofd plaats. De bezetting, uit 700 man bestaande, wilde niet wijken; zij viel, op een 200tal na (die gevangen werden genomen), onder de bajonetten der karabiniers. Opgewonden door geestdrift en hakende naar meerderen wapenroem zetteden de karabiniers over den Liwiec, en drongen op nieuw met de bajonet in des vijands gelederen; zij moesten echter terugtrekken om niet afgesneden te worden, door de Polen gevolgd, die nu op hunne beurt eenen hevigen aanval in de keel van het bruggenhoofd deden. Hetzelve was echter bezet door het regiment van den kroonprins van Pruisen, 't welk op eene glansrijke wijze, in weerwil der hevige aanvallen, de veroverde stelling behield. De Polen trokken daarop achter Liw terug, terwijl de generaal *Ugrumoff* eene stelling achter den Liwiec nam.

Dit gevecht moet zeer bloedig geweest zijn, daar de Polen, volgens de Russische berigten, 4000 man aan dooden, gekwetsten en gevangenen verloren, en het hunne tusschen de 800 en 1000 man opgeven. De Polen daarentegen berekenen hun verlies slechts op 4 à 500 man, en geven op 300 gevangenen genomen te hebben. Uit den aard van het gevecht laat het zich echter vermoeden, dat het berigt van laatstgemelden geheel bezijden de waarheid is.

De Russische karabiniers hadden aan de overzijde eenige stukken kanon genomen, doch konden dezelve niet vervoeren.

In het officiële berigt van den Russischen veldmaarschalk over dit gevecht, wordt, met uitbundigen lof, gewag gemaakt van de uitstekende dapperheid, welke de troepen bij den aanval van het bruggenhoofd hadden aan den dag gelegd; vooral van de officieren, o. a. van den kapitein van den generalen staf *Sliwiski*, die met het vaandel van het 1ste regiment in de hand, de troepen tot den aanval was vooruit gegaan, en dit het eerst op de borstwering van het bruggenhoofd geplaat had.

Thans moeten wij de bewegingen van de Poolsche generaals *Sierawski* en *Dwernicki* en die van den linker-vleugel van het Russische leger beschouwen.

Wij hebben gezien dat de Russische veldmaarschalk alle zijne beschikbare strijdkrachten, vóór dat hij zijnen flan-

ken-marsch op Siedlce begon, vereenigd had. Onder deze behoorden ook de troepen welke onder graaf *Witt* in het wooiwoodschap Lubelsk gedetacheerd waren. De generaal *Kreutz* bleef alzoo alleen met zes regimenten kavallerie en drie regimenten Lithauwsche grenadiers.

Het Poolsche bewind had intusschen berigten uit Wolhyniën ontvangen, dat de inwoners van dat gewest gereed waren den standaard des oproers op te steken, indien zij van de Poolsche troepen den noodigen onderstand in geld en wapenen ontvingen. Van dat oogenblik af was het besluit genomen, om het korps van *Dwernicki*, 't welk nog onder den rook van het geschut der vesting Zamosc gekantonneerd lag, de opdracht te geven de Wolhyniërs in hunne ontwerpen de behulpzame hand te reiken, en zich daartoe dadelijk in beweging te zetten. Men deed hem daarbij opmerken, dat hij van den kant des generaa's *Kreutz* niets te vreezen zoude hebben, dewijl deze door *Sierawski* zou worden bezig gehouden.

De moedige partijganger *Dwernicki* hield de onderneming, die men hem had opgedragen, voor zeer gewaagd. Hij had gewenscht dezelve dan eerst te beginnen, wanneer het Poolsche hoofd-kwartier in Siedlce of Brzesc-Litewski zoude gevestigd zijn. De bewoners der hoofdstad waren echter met dezen togt te zeer ingenomen, dan dat er aan weifelen te denken was. Overigens was deze onderneming te zeer in den smaak van het naar avonturen hakende karakter van *Dwernicki*, dan dat hij lang over de gevaren, die daarmede in verband stonden, wilde denken. De geest van den Poolschen opstand voegde, meende hij, eene zoo avontuurlijke en romantische onderneming; namelijk, dat een korps van de hoofdstad en de regering afgesneden, alleen op deszelfs heldenmoed en de geestdrift zijner oude broederen zich verlatende, zich te midden der vijanden en tallooze gevaren wierp, om dien geest nieuwe veerkracht mede te deelen. Het was ook daarom, dat al de vurigste hoofden van den opstand, zoo als *Xaver Bronikowski*, *Peter Wysocki*, *Casimir Pulawski*, *Krepowiecki Szynglarski* en meer andere priesters en edelen, zich bij dat korps voegden.

Nog voor dat zij zich van Zamosc in beweging stelden, liet *Dwernicki* eene feestelijke godsdienst-oefening houden, waarbij *Pulawski* predikte. In eene krachtige en welsprekende redevoering, riep hij de Poolsche soldaten ten strijde voor de bevrijding hunner broederen (bewoners van Wolhyniën) op; terwijl hij hun de vroeger geleverde gevechten herinnerde, en hun den grooten hetman *Zamoyiski*, op wiens graf zij stonden, in het geheugen terug riep. Daarop lagen de strijders hunne wapenen voor het altaar neder, om door den priester *Szynglarski* feestelijk gewijd te worden.

Het korps dat zich in beweging zette was ongeveer

6000 man sterk, waaronder 21 eskadrons kavallerie, in 10 divisiën, elk van 2 eskadrons, verdeeld, en 12 stukken geschut begrepen waren. Toen men *Dwernicki* den raad gaf, om meer geschut met zich te voeren, antwoordde hij: « En waarom? meerder geschut zou mij « in mijne bewegingen hinderen, en als wij een grooter « aantal kanonnen noodig hebben, dan zal *Rudiger* ons « die leveren.»

Den 7den April begon hij zijne beweging; doch, om den generaal *Kreutz* omtrent het doel te misleiden, rigtte hij zich op Zwierzynice, zijne voorposten tot digt bij Janow vooruit brengende, even als of hij van meening was den Weichsel bij Zawichost over te gaan. Plotseling maakte hij echter eene wending, en trok den 8sten April op Krylow (1), 't welk hij den 9den bereikte. Den 10den liet hij aldaar eene brug over den Bug slaan, ging den 11den die rivier over, en drong tot Poryck door, van waaruit de voorposten van het korps van *Rudiger*, zijnde het beroemde Kargopolsker dragonder-regiment, voor hem weken. Van den 12den tot den 15den breidde hij zich van Storockow en Beresteczko uit, alwaar zich een groot aantal insurgenten bij hem voegden.

De generaal *Rudiger* de sterkte van zijnen vijand niet kennende, had zich achter den Styr teruggetrokken, om tusschen Dubno en Krzemienice eene stelling te nemen. Van uit deze positiën liet hij de menigvuldige doorwaadbare plaatsen van laatstgenoemde rivier observeren. Het korps waarover *Rudiger* het bevel voerde, uit Podoliën aangekomen, was nog in afwachting van door het korps van den generaal *Rath*, dat uit de Ukraine kwam, versterkt te worden. Intusschen was het eigenlijke korps van *Rudiger*, 't welk eene uitgestrekte stelling had ingenomen, naauwelijks 10,000 man sterk.

Den 16den vestigde *Dwernicki* zijn hoofd-kwartier in Boremel, alwaar hij dadelijk toebereidselen deed maken om den Styr over te trekken. Den 18den beproefde hij zulks met het aanbreken van den dag. Het gelukte hem om 3 zijner bataillons op den rechter-oever over te brengen en in een aangrenzend bosch op te stellen. Deze bataillons hadden echter naauwelijks post gevat, of *Rudiger* beval dezelve aan te vallen. De Russische jager-brigade van de 16de divisie infanterie kreeg de eervolle opdracht, deze drie Poolsche bataillons op den linker-oever terug te werpen, hetgeen zij op eene schitterende wijze, niettegenstaande de moedige en hardnekkige verdediging, volbragt.

De generaal *Dwernicki* had intusschen, om zijnen linker-flank te dekken en om het oproer in Wolhyniën ver-

(1) Op de kaart staat dit stadje verkeerdelijk met den naam *Ryylon* aangeduid.

der te verbreiden, een gedeelte van zijn korps, dat reeds aanzienlijke versterkingen had ontvangen, naar Wlodzi-mierz gedetacheerd. Dit gedetacheerde gedeelte was ongeveer 2500 man sterk.

De Russische generaal *Dawidoff*, op marsch om met zijne kavallerie-brigade het korps van den generaal *Rudiger* te versterken (1), vernam, op weg zijnde, dat Wlodzi-mierz door de Polen sterk bezet en de stad zelve in vollen opstand was. Met geforceerde marschen rukte hij op de stad aan. Zijne voorhoede, bestaande uit het Donsche Kozakken-regiment van den overste *Katasanoff*, ontmoette de Polen, 1000 man sterk, voor de stad; alwaar zij eene voordeelige stelling hadden ingenomen. Met eenen stoutmoedigen zwerm-aanval drongen de Kozakken de Polen de stad binnen, alwaar deze laatsten zich in de huizen en kerken verschansten, en met hunne overige krijgsmakkers een levendig geweervuur op de Russen onderhielden. Zonder zich daardoor te laten terughouden, deed de overste *Katasanoff* een gedeelte zijner Kozakken afzitten, en de huizen en barrikaden bestormen; terwijl de generaal *Dawidoff*, aan het hoofd van de Kirejewsche en Finlandsche dragonder-regimenten, in galop de stad binnen drong en de Poolsche kavallerie in wilde vlugt er uitwierp. De Polen, die zich in de huizen hadden genesteld, verdedigden zich echter met voorbeeldige dapperheid, zoo dat het den Russischen dragonders en Kozakken niet dan met de grootste inspanning gelukte zich van de versterkte huizen meester te maken. Het grootste aantal Polen vond den dood door de Russische wapenen.

Den 19den deed *Rudiger* eenen aanval op de stelling van *Dwernicki* bij Boremel, in welk gevecht van weers-zijden de grootste dapperheid ten toon werd gespreid. Beide partijen schreven zich de overwinning toe; doch hoe hoogdravend het legerberigt van *Dwernicki* over deze gewaande overwinning ook spreekt, kan het echter den denkenden krijgsman niet ontgaan, dat zijne daarop gevolgde plotselijke beweging naar Beresteczko eerder eene nederlaag dan eene overwinning aanduidde. Immers zou hij, in het laatste geval, de Russen belet hebben hunnen overgang over den Styr te bewerkstelligen, of ze later over die rivier terug gedrongen hebben. Het officiële berigt van *Rudiger* (2), waarin gezegd wordt dat de Polen, door de duisternis begunstigd, waren terug getrokken, wordt, door de bewegingen van *Dwernicki*, in zijne eigene berigten opgegeven, bevestigd.

Dwernicki begon nu aan het gelukken zijner onderneming te wanhopen. Aan terug trekken was niet meer te

(1) De generaal *Dawidoff* was tot dat einde van het korps van *Kreutz* gedetacheerd geworden.

(2) *Algem. Augsb. Zeitung*, van den 14den Mei 1831, in de *Beilage*, bladz. 536.

denken, aangezien *Rudiger* zich reeds naar Druzkopel begon uit te breiden. Hij wilde zijn geluk nogmaals op den regter-oever van den Styr beproeven, met de vaan des oproers aldaar op te steken. Den 20sten des morgens trok hij dan ook die rivier bij Beresteczko over, overal de bruggen in zijnen rug verbrandende. Den volgende dag rukte hij tot Radziwi voort, en konde alsnu van daar over Krzewieniec, Ostrog en Zaslav tot in het binnenste gedeelte van het gewest doordringen. Hij wilde echter zijnen regter-vleugel tegen de Oostenrijksche grenzen doen leunen, om, in allen gevalle, eenen terugtocht naar die zijde open te houden. Dien ten gevolge trok hij den 22sten tot Wysnowiec, en den 23sten tot Kolodno, gedurig door de Russische kavallerie vervolgd wordende. Door het gevecht van Wlodzi-mierz van zijne verbindings-lijn van Zamosc afgesneden, en door de vereenigde strijdkrachten van *Rudiger*, die thans 18 bataillons, 72 eskadrons en 50 stukken geschut beliepen, als het ware in het front geheel ingesloten, koos hij bij Lulince eene zeer sterke positie, met zijnen rug tegen de Oostenrijksche grenzen geleund. De generaal *Rudiger* manoeuvreerde intusschen, met veel beleid, op de beide oevers van den Styr, en breidde zijne linie van Kamionka, Brody, Radziwi, Krzemieniec en Zaslav uit, terwijl zijn korps nu sterk genoeg was om *Dwernicki* te beletten zich op eene dezer punten door te slaan. Overigens had deze uitbreiding ten doel, om het reeds uitgebarsten oproer te dempen en het wettig gezag te herstellen. Den 27sten begon *Rudiger* de stelling der Polen aan te vallen, te gelijker tijd in het front en op de beide vleugels. De Polen verdedigden hunne sterke stelling met de grootste hardnekkigheid, doch eindelijk moesten zij wijken en de grenzen overschrijden. Zoodra *Dwernicki* op het Oostenrijksche grondgebied was, wilde hij op nieuw stelling nemen, terwijl hij van daar eene nieuwe kanonnade begon. De generaal *Rudiger* het voornemen van zijne tegenpartij vermoedende, gaf daarop last aan de 3de divisie huzaren en 3 regimenten van de 1ste divisie dragonders, om voortuit te rukken, den regter-vleugel der Polen om te trekken, en hen zodoende in Wolhyniën terug te drijven. Met hardnekkigheid werd het gevecht op de Gallicische grenzen voortgezet, tot dat een detachement Hongaarsche huzaren, onder het bevel van den kolonel *Fackh*, de strijdende partijen scheidde en de Russen beval om terug te trekken. *Dwernicki* trok daarop met zijn korps, door het genoemde detachement huzaren geleid, naar Chlebanowska, alwaar hij het antwoord op zijne gedane vraag aan den vorst *Lobkowitz*, gouverneur van Galliciën, om met zijn korps naar Polen te mogen terug keeren, wilde afwachten. De Oostenrijksche generaal, baron *Stutterheim*, bragt weldra het antwoord zijner regering,

die bevelen had gezonden om de Polen de wapenen te doen nederleggen, en den generaal *Dwernicki* met zijnen staf naar Laybach over te brengen, terwijl de overige officieren van zijn korps eveneens meer landwaarts in en de soldaten naar Zevenbergen vervoerd werden.

Zoo eindigde eene onderneming, waarvan het Poolsche bewind zulke schitterende uitkomsten verwacht had. De gedeeltelijke oproeren in Wolhyniën en in de Ukraine werden nu spoedig onderdrukt, terwijl het Poolsche leger aan dien kant, zoo wel in de geleverde gevechten als door krijgsgevangenschap in Oostenrijk, meer dan 9000 man en 18 bespannen stukken geschut verloor. De uitgebroke onlusten in Podoliën werden dadelijk door de krachtige maatregelen, door den generaal *Roth* genomen, gedempt.

Vroeger hebben wij reeds doen opmerken, dat de generaal *Sierawski* van den Poolschen opperbevelhebber den last had ontvangen om op den regter Weichel-oever over te gaan, zich met het garnizoen van Zamosc in verbinding te stellen en den generaal *Kreutz* met den kleinen oorlog bezig te houden. Het voornaamste doel zijner uit te voeren manoeuvres was, den generaal *Kreutz* te beletten de bewegingen van *Dwernicki* te hinderen, of troepen ter ondersteuning van den generaal *Rudiger* te detacheren.

Te dien einde trok *Sierawski* den 12den April, bij Josefow, den Weichsel over (1), brandende van begeerte (zoo als de Polen opgeven) om zich door dezen togt een naam te maken. Het scheen ook alsof hij zich zelfs eenen terugtogt wilde afsnijden, dewijl hij al de schepen en schuiten, die hem voor den overtogt hadden gediend, gedeeltelijk naar Kazmierz, gedeeltelijk naar Colomb liet afzakken. Andere schrijvers geven voor, dat hij het transport van zijn bruggen-materiëel met inzicht had bevolen om eene communicatie met den linker Weichsel-oever te onderhouden, op een nader bij Warschau gelegen punt; hetwelk alsdan te gelijker tijd voor de troepen van den generaal *Pac* konde dienen.

De overtogt bij Jozefow was ongestoord volbragt. Dadelijk bij zijne aankomst in die plaats, ontving *Sierawski* een renbode, door *Pradzynski* afgezonden, hem berigt gevende van de overwinning bij Iganie en hem tevens bevelende den generaal *Kreutz* aan te vallen. *Sie-*

(1) Omtrent de sterkte van het korps van *Sierawski* loopen al de opgaven zeer uiteen. De generaal *Kreutz* zegt in zijn officieel verslag, dat hetzelfde uit 14 bataillons infanterie, 4 regimenten kavallerie en 12 stukken geschut bestond. *Brzozowski* geeft het eene sterkte van 6000 man en 6 stukken geschut. *Neyfeld* begroot het, in zijn *Polens Revolution und Kampf*, op 7000 man en 6 kanons; met de laatste opgave komt die van *Soltijk* bijna overeen.

rawski aarzelde nu geen oogenblik, maar trok dadelijk met zijn korps op Chodel en Wronow, en bezette reeds den 15den April Belzyce, slechts enkele Russische kavallerie-posten op zijnen weg ontmoetende. In plaats van als partijganger op te rukken, vond *Sierawski* het groot-scher zijnen vijand eenen hoofdslag te leveren, en juist dit, zijne eigenliefde zoo streelend, besluit was zijn ongeluk. Te Lublin zijnde, ontving de generaal *Kreutz* het berigt van den aanmarsch der Polen en het bezetten van Belzyce. Reeds in den namiddag van den 15den had hij zijn detachement, bestaande uit 6 bataillons infanterie en 21 eskadrons kavallerie, voor Lublin vereenigd, en marcheerde met deze de Polen, op den weg naar Belzyce, te gemoet. Op eenigen afstand van die plaats, alwaar *Sierawski* eene voordeelige stelling had ingenomen, had de eerste ontmoeting plaats. Er werd aan weerszijden met volhardenden moed gestreden, zoo dat de Polen eerst tegen den avond uit hunne positiën weken en naar Wronow terug trokken. *Sierawski* hernam, in den vroegen morgen van den 17den, het offensive, en gedurende den geheelen dag hielden de beide partijen het gevecht hardnekkig vol. Zoo wel bij de Polen als bij de Russen werden schitterende wapenfeiten uitgevoerd. Tegen den namiddag overdekte de brigade van den Russischen generaal *Murawiew*, welke van het 6de korps gedetacheerd was, zich met roem, door, in den storm-marsch en met gevelde bajonet, de Polen uit hunne sterke stelling te verdrijven. *Sierawski* trok daarop naar Opole terug, met voornemen om over Kazmiers naar Pulawy te marcheren, en zich met de troepen van den generaal *Pac*, dien hij tot zijne ondersteuning in aantogt dacht, te vereenigen. Hij werd echter door de Russen op den voet gevolgd, zoo dat de generaal *Kreutz* in den laten avond van dienzelfden dag Opole reeds bereikte, alwaar hij aan zijne troepen eenige uren rust vergunde. Van daar zond laatstgenoemde een gedeelte zijner troepen naar den grooten weg van Lublin op Pulawy, in de rigting van Markuszew, om de verbinding van *Sierawski* met de troepen van *Pac* te beletten, terwijl zijne voorhoede, onder den generaal graaf *Tolstoi*, de Polen op den weg naar Kazmiers onophoudelijk vervolgde. In de nabijheid van Rzeczyca hield de Poolsche achterhoede stand, waarop de Russen, op het bevel van *Kreutz*, terug trokken, om *Sierawski* van zijnen weg op Kazmiers af te lokken. In dien tusschentijd werd de linker-vleugel der Polen door den generaal *Delingshausen* omgetrokken, en zoodoende hunnen terugtogt afgesneden. De Polen hadden zich aldaar in eene zeer voordeelige stelling genesteld, van waaruit zij de Russen veel nadeel konden toebrengen. De Russische generaal-kwartiermeester *Prittwitz* was echter zoo gelukkig, in weerwil van het bijna ontoegankelijke terrein, eenige

stukken in batterij te brengen, die de Poolsche stelling enfileerden. Onder de beschutting dezer batterij, namen nu de Russen al de hoogten met de bajonet, doch werden voor een bosch, dat door twee Poolsche bataillons bezet was, terug gewezen. De Russische generaal-majoor *Paschkow* stortte zich daarop, aan het hoofd van het jager-regiment van den koning van Wurtenberg, in het bosch, en werpt de beide bataillons uiteen. Middelerwyl dit alles voorviel, was het den generaal *Murawiew* gelukt om Kazmiers met de bajonet te nemen, en van dit oogenblik af was het geheele korps van *Sierawski* uiteen geslagen. Den vorigen avond was het hem gelukt het grootste gedeelte zijner artillerie over de rivier te brengen; het overige gedeelte zocht zich, in wilde vlugt, te redden, door zwemmende den linker-oever te bereiken. *Sierawski*, aan den arm gewond, stak bij Colomb de rivier over, 56 officieren en 2000 soldaten, benevens al zijne bagagie, in Russische gevangenschap achterlatende; terwijl in de drie achtereenvolgende gevechten bijna een gelijk aantal dooden en gekwetsten op het slagveld gebleven waren.

De bewegingen van *Sierawski* hadden dus haar doel geheel en al gemist, dewijl *Kreutz* alsnu in staat gesteld werd *Rudiger* tegen *Dwernicki* te ondersteunen.

Het moet den nadenkenden krijgsman verwondering baren, dat de Poolsche veldheer zoo weinig eenheid in zijne bewegingen deed plaats grijpen. Waren de troepen van den generaal *Pac* met die van *Sierawski* vereenigd geweest, of had de een bij Pulawy den Weichsel overgetrokken, terwijl de ander zijnen overtocht bij Josefow deed, dan hadden zij de troepen van den generaal *Kreutz* gezamenlijk in het front en in den rug kunnen aanvalen, en zich van de beide oevers van den Wierpz, en waarschijnlijk ook van Lublin, kunnen meester maken. De orders kwamen nu de eene na de andere aan, en ieder generaal, bevelhebber van een korps, werd met eene bijzondere onderneming belast.

De generaal *Skrzynecki* had in dezen te veel gerekend op den moeilijken toestand, waarin de Russen in de maand April verkeerden, die voornamelijk veroorzaakt werd door de onlusten in vele Poolsch-Russische gewesten uitgebroken, welke hen bijna van al hunne voorraadmagazijnen hadden afgesneden. De driftige *Pradzynski* was zelfs van gevoelen, dat het moreel der Russische troepen, door het gebrek aan levensmiddelen, geld en door de zeer hevig woedende cholera zoo verre gezonken was, dat de Polen zich slechts hadden te vertoonen, om de Russen over den Bug te drijven. Eerst toen het te laat was, kwam men in het Poolsche hoofd-kwartier tot de overtuiging, dat men het grootste gedeelte van den regter-vleugel onnut verspild had.

De toestand waarin het Russische leger verkeerde, was werkelijk zeer netelig en gevaarvol. De tijdingen die uit Lithauwen en Samogitiën inkwamen, waren bedroevend. De onlusten, door de propagandisten aldaar verwekt, hadden in de maand April een zeer ernstig aanzien gekregen, naardien op de voornaamste punten dier gewesten de oproerleus wapperde, de zoogenaamde vrijheid breidelooos het land doorliep, en alle maatschappelijke wetten aan den willekeur van het opgeruide gemeen prijs gaf. Die vrijheid werd in naam der menschheid verkondigd en uitgedeeld; doch, om aanhangers te verkrijgen, werden de verschrikkelijkste bedreigingen en openlijke straf-oefeningen te baat genomen. Beambten, die aan hunne eeden en pligten getrouw bleven, werden gevat en zonder vorm van proces opgehangen; en, in plaats der elders zoo vereerde vrijheids-boomen, was de galg het zinnebeeld der vrijheid dat men in Lithauwen en Samogitiën overal zag. In het westelijk gedeelte van Europa gruwde men over de strengheid der bevelen, door de Russische regering tegen de rebellen uitgevaardigd; partijdige dagbladschrijvers hitsten die verontwaardiging, door de verblindende taal der hartstogten, aan; doch men moet in al de bijzonderheden dier bedroevende gebeurtenissen zijn doorgedrongen, om te beseffen, hoe noodzakelijk die bevelen waren, en met hoeveel menschelijkheid dezelve nog zijn ten uitvoer gelegd. Hetzij genoeg gezegd, dat er in die gewesten tooneelen voorvielen, waarbij alleen de moord aan den ongelukkigen *Gaillard* in Leuven gepleegd kan vergeleken worden.

De Schrijver dezer Schets zou ver buiten zijn bestek gaan, wanneer hij al de afzonderlijke krijgsverrigtingen in die gewesten zou willen schetsen. Zij worden hierbij slechts aangehaald, om aan te duiden, met welke moeilijkheden het groote Russische leger, in Polen zelve, te kampen had. Moeijelikheden die de Poolsche henden niet kenden, maar die hun, integendeel, behulpzaam waren in hunne maatregelen en bewegingen tegen de Russen. Voor hen die de gebeurtenissen van het jaar 1830 in België hebben bijgewoond, zal het niet moeijelijk vallen om van het kleine tot het groote te besluiten, en na te gaan hoe veel heldenmoed en volharding er bij het Russische leger moest bestaan, om den strijd vol te houden in een land met grondelooze wegen, dat geheel uitgeput was, en alwaar daarenboven de Aziatische braakloop en andere ziekten duizenden strijders uit de gelederen weg-raapte; om vol te houden den strijd in tijdstippen, waarop de numerieke sterkte der beide strijdende partijen nagenoeg gelijk, doch naar de omstandigheden zeer ongelijk stond.

Bij het beoordeelen der krijgsg gebeurtenissen, welke het onderwerp onzer overweging uitmaken, dient men zich echter deze omstandigheden voor den geest te brengen.

Zulks kan in geenen deele den heldenmoed, door het Poolsche leger in zoo vele gevallen betoond, benadeelen; het verhoogt alleen dien van den Russischen krijgsman, terwijl het den lezer eene onpartijdige beoordeeling gemakkelijker maakt, iets hetgeen de schrijver zich ten pligt gesteld heeft bij het ontwerpen zijner Schets, en waarin hij zijne verontschuldiging voor deze uitweiding vindt.

Voor het bestrijden der gewapende insurgenten-benden, die dagelijks talrijker en stouter werden, waren ongeveer 10,000 man Russische troepen, tolbedienden en boschwachters, in onderscheidene mobiele kolommen, van 500 tot 1000 man, verdeeld, onder de bevelen van verschillende generaals en opper-officieren. Deze kolommen hadden Kowno, Wilna, Szawle en Mittau tot centrale punten. Met zeer veel beleid werden deze kolommen aangevoerd, vooral in het laatste gedeelte van de maand April, in Mei en volgende maanden, toen men meer geoefend werd in deze wijze van den insurgenten-oorlog te voeren en er meerdere eenheid onder de verschillende aanvoerders begon te heerschen (1).

Keeren wij nu tot de bewegingen van de beide hoofd-legers terug.

Na de gevechten van Iganie en aan den Liwiec, bleven de beide hoofd-legers, in hunne vaste stellingen, zoo het scheen den loop der gebeurtenissen afwachten. De Russische veldheer had dien rusttijd noodig, om de troepen onder zijn onmiddellijk bevel te reorganiseren, en in eenigzins gelijke strijdhoopen te verdeelen; vooral nadat het korps van *Rosen* over Brzecz-Litewski naar Rusland was teruggetrokken, om op nieuw zamengesteld te worden. De gebeurtenissen in Lithauwen, in Wolhyniën en Podoliën waren ook van dien aard, dat hij zijne operatie-basis zoo nabij mogelijk moest houden, om in allen gevalle gereed te zijn het onweder, dat Rusland zelf bedreigde, te kunnen keeren, of met herstelde krachten op het centrale punt van het oproer te kunnen aanvallen.

Tot dat einde had hij zijn centrum achter de Kostrzyn, in eene versterkte stelling, opgesteld; terwijl hij bij Sucha een bruggenhoofd had doen aanleggen, om naar willekeur het offensive te kunnen hervatten. Het garde-korps en de troepen van *Sacken* stonden nog altijd tusschen den Bug en Narew geëchelonneerd; terwijl de generaal *Kreutz* wederom in de omstreken van Lublin had post gevat. De

(1) De studie der krijgs-gebeurtenissen in Polen in den jare 1831, heeft de Schrijver dezer Schets aanleiding gegeven tot het ontwerpen van een schema, over den zoogenaamden *kleinen oorlog*, gegrond op den insurgenten-oorlog in Noord-Amerika, Tyrol, Spanje, Java en Lithauwen, waartoe hij bezig is de noodige bouwstoffen bijeen te brengen, om, indien tijd en omstandigheden hem zulks veroorloven, hetzelfde later het licht te doen zien.

generaal *Rudiger* liet zijne troepen in Wolhyniën van de doorgestane vermoeijenissen uitrusten, gedurende welke rust hij door mobiele kolommen het wettig gezag, waar hij kon, deed herstellen.

De troepen onder het onmiddellijk bevel van den graaf *Diebitsch* beliepen ongeveer 57,000 man.

De generaal *Skrzynecki* daarentegen had zijn leger aan de andere zijde van den Kostrzyn stelling doen nemen. Ook hij scheen de gebeurtenissen af te wachten, zoowel den loop der staatkundige onderhandelingen buiten 's lands, als de gevolgen der ondernemingen van *Dwernicki* en die der Lithauwsche insurgenten-chefs. De rusttijd werd insgelijks besteed met het herstellen van verlorene strijdkrachten en de verdere oefening en indeeling zijner troepen, welker getal-sterkte met die der Russen ongeveer overeen kwam. Dezelve stonden grootendeels op den grooten weg van Warschau geëchelonneerd. *Uminski* bezette links van dien weg Zimnawoda, met zijne voorposten aan den Liwiec en tegenover Sucha. *Dembinski* (2) was met eene brigade kavallerie bij Kuflew geposteerd; terwijl de troepen onder den generaal *Pac* zich van Latowicz tot Garwolin uitstrekten.

Deze werkeloosheid van het Poolsche leger was een doorn in het oog van *Pradzynski*, deszelfs generaal-kwartiermeester, en van dit tijdstip af dagteekent het misverstand, dat tusschen hem en den Poolischen opperbevelhebber heeft blijven plaats hebben. Zijn rusteloze geest beraamde stoute plannen, die bij den meer bezadigden *Skrzynecki* den hevigsten tegenstand ontmoetteden. *Pradzynski*, driftig en voortvarend, liet zich bij het beraamen zijner plannen door geene gevaren noch moeilijkheden afschrikken; bij *Skrzynecki* daarentegen, waren deze zoo vele hinderpalen voor de uitvoering; doch ontmoette hij dezelve bij de werkelijke uitvoering, dan wist hij ze het hoofd te bieden en de ergste gevolgen te voorkomen, terwijl *Pradzynski* dan weifelde en wel eens het hoofd verloor. Toen de verschansingen, welke de Poolische opperbevelhebber bij Dembe-Wilkie had laten opwerpen, in gereedheid waren, en de weg naar Warschau alzoo des noods tegen eenen overval versperd was, kwam *Pradzynski* op nieuw met een plan voor den dag, 't welk ten doel had het Russische garde-korps onverhoeds op het lijf te vallen, en, zoo mogelijk, te vernietigen of over den Bug te drijven. Hierdoor zou de weg naar Lithauwen geopend, en aldus de mogelijkheid daár zijn om met de insurgenten in die gewesten in verband te werken. *Pradzynski* wilde, indien dit plan gelukkige gevolgen had, regts-om-keert maken, om uit den more-

(2) Dezelfde dien wij later, op zijnen avontuurlijken togt door Lithauwen, als een' voortreffelijken partijganger zullen leeren kennen.

len indruk eener overwinning op de Russische keurbenden voordeelen te trekken, en om dan het Russische hoofd-leger, met de gezamenlijke Poolsche strijd-krachten, aan te vallen.

Over dit plan werd den 20sten April, in eenen grooten krijgsraad, door *Skrzynecki* bijeen geroepen, beraadslaagd. Men kwam tot geen dadelijk besluit.

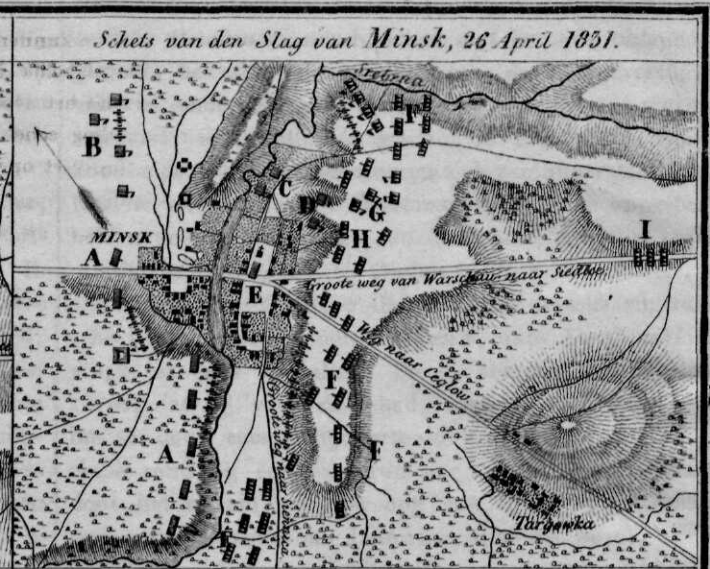
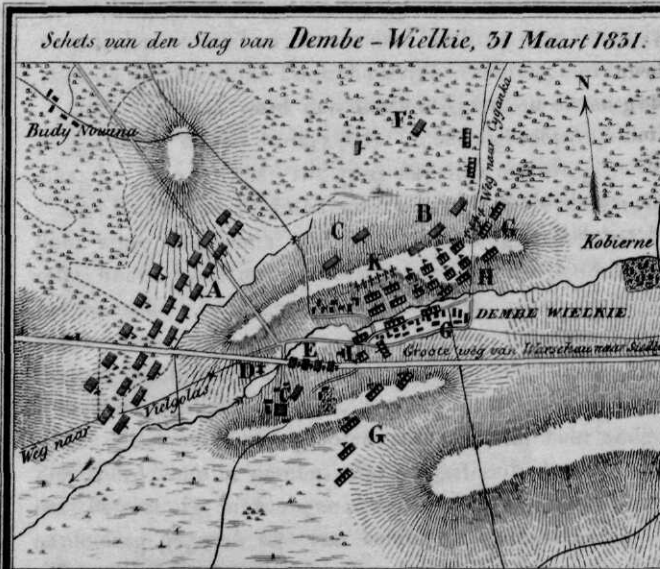
De Russische veldmaarschalk werd, twee dagen later, door zijne bespieders onderrigt van hetgeen bij het Poolsche hoofd-kwartier in beraadslaging werd genomen. In het onzekere of het bovenbedoelde plan reeds werkelijk door een begin van uitvoering was gevolgd, besloot hij tot het doen eener groote verkenning, en wel met het gros zijns legers, ten einde in staat te zijn om naar willekeur eenen grooten slag, als die hem aangeboden werd, aan te nemen. Het schijnt ook dat de bevelen uit Petersburg ontvangen, den graaf *Diebitsch* hebben aanleiding gegeven iets van belang te ondernemen.

Den 24sten April zette het Russische centrum zich in beweging. De bevelen werden in het geheim uitgedeeld; dewijl de Russische veldmaarschalk van voornemen was de Poolsche troepen, achter den *Kostryn* geposteerd, te overvallen en af te snijden. Te dien einde deelde hij zijne troepen in twee kolommen, liet de eene in de rigting van *Jerusalem*, en de andere in de nabijheid van den straatweg op *Kaluszyn* marcheren. Het dichtst bij genoemden weg trok het grootste gedeelte van het korps van *Pahlen I*, op *Porki* rigting nemende. De 1ste infanterie-divisie met het *Lubenskische* huzaren-regiment en eenige *Kozakken*-regimenten, door den generaal *Manderstiern* aangevoerd, vormden de voorhoede van de andere kolom, welke uit het grenadier- en het 3de kavalierie-korps bestond. Deze troepen marcheerden over *Skurzec* naar *Ruda* en verder. De generaal graaf *Pahlen II* trok, met een gedeelte van zijn 2de korps, in de rigting van *Jagodno*, alwaar hij later geëchelonneerd bleef, nadat de voorhoede van het leger deze plaats verlaten had. De troepen welke in *Lukow* en het detachement, onder de bevelen van den generaal *Gerstenzweig*, dat te *Kock* stond, kregen mede bevel, om naar de zijde van *Jerusalem* op marsch te gaan. Een hevige stortregen had de wegen in de bosschen bij *Skurzec* zoodanig bedorven, dat men dezelve op sommige plaatsen met fachineen moest beleggen om het geschut te kunnen medevoeren. Het Russische hoofd-kwartier bleef dien dag in een klein gehucht, *Zebrak*, in de nabijheid van *Ruda*.

Op den 25sten werd de marsch, met het aanbreken van den dag, over *Jerusalem* naar *Kuflew* voortgezet; doch achter eerstgemelde plaats werd men door de Poolsche voorposten eenigen tijd opgehouden, uithoofde men beschikkingen voor groote deploijementen nam, in de meening dat men de Poolsche hoofdmagt voor zich had. Digt bij *Kuflew*

stootte men ten tweede male op de Polen. De Poolsche overste *Dembinski* stond aldaar met het 4de uhlanen-regiment, het 2de regiment huzaren, de *Podlachysche* kavallerie, onder *Kuszel*, 2 bataillons van het 4de regiment infanterie en 4 stukken geschut in eene sterke stelling. Zoodra de Russische kolommen zich zoo onverwachts voor *Kuflew* vertoonden, en *Dembinski* van zijnen opperbevelhebber den last ontving, zoo langzaam mogelijk op de divisie van *Gielgud*, te *Ceglow*, terug te trekken, ten einde het Poolsche leger tijd te geven deszelfs rugwaartsche beweging te kunnen uitvoeren, nam *Dembinski* toevlugt tot eene krijgslist. De sterkte van het Russische korps, dat hij voor zich had, niet kennende, zoo wilde hij ze door eene schijnvertooning ophouden. Tot dat einde zond hij een eskadron der kavallerie van *Kuszel*, door het terrein aan het oog van zijnen vijand verborgen, naar de zijde van *Latowicz*, met het bevel, om van dien kant op de linker-flank der Russen aan te marcheren, in eene orde, alsof het eskadron de spits van een groot korps uitmaakte. Deze list gelukte; want de Russen, reeds in den aanvang, door een hevig vuur uit de Poolsche stelling opgehouden, begonnen zich geheel te ontwikkelen en stelling te nemen, toen zij troepen in hunne flank zagen opdagen. Daarmede verliepen 2 uren, doch toen rukte de Russische artillerie in galop voor en deed *Kuflew* ont-ruimen, zonder dat men nog regt wist, met hoeveel vijanden men te doen had. Het Russische korps hield bij *Kuflew* stand, doch de voorposten drongen tot nabij *Sienica* en *Ceglow* voort. Zoodra *Dembinski* zich met de divisie van *Gielgud* te *Ceglow* vereenigd had, trok deze op *Minsk* terug.

De graaf *Pahlen II* had al de bruggen over den *Muchawiec* afgebroken gevonden, en het was daarom dat hij *Kaluszyn* niet zoo spoedig konde bereiken. Den 26sten veranderde de Russische veldmaarschalk, met het grenadier- en het 3de kavalierie-korps, van directie, trok op *Kaluszyn*, en van daar — omdat de Polen hunne stelling hadden verlaten — naar *Minsk*. Graaf *Pahlen I* rukte gelijktijdig naar die plaats, over *Ceglow*. Het Poolsche hoofd-leger had intusschen tijd gehad zich bij en om *Dembe-Wilkie*, in de gereed gemaakte verschanste stelling, terug te trekken. Om dezen terugtogt te dekken, nam de generaal *Gielgud* met zijne divisie, ondersteund door de divisie kavallerie van *Skarzynski*, eene stelling achter *Minsk*, op de zandige hoogten, *à cheval*, van den straatweg, hebbende zijnen linker-vleugel door de kavallerie van *Skarzynski* gedekt (zie plaat I (B)), terwijl zijnen rechter-vleugel tegen een bosch geleund was. Het 2de en 3de regiment lanciers (C en D) stonden links voor *Minsk*, welke plaats zelve door een bataillon van het 2de regiment ligte infanterie (E) bezet werd.

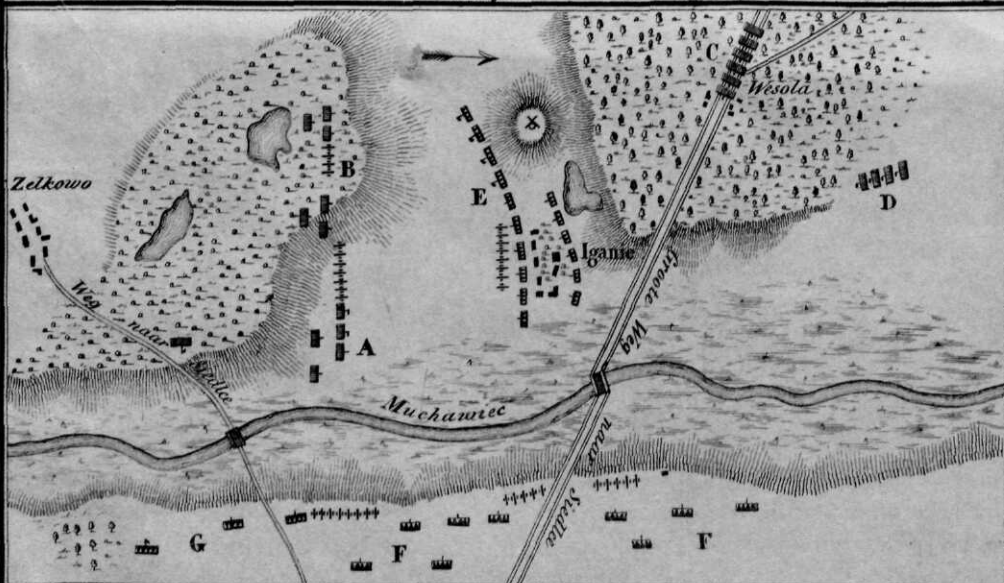
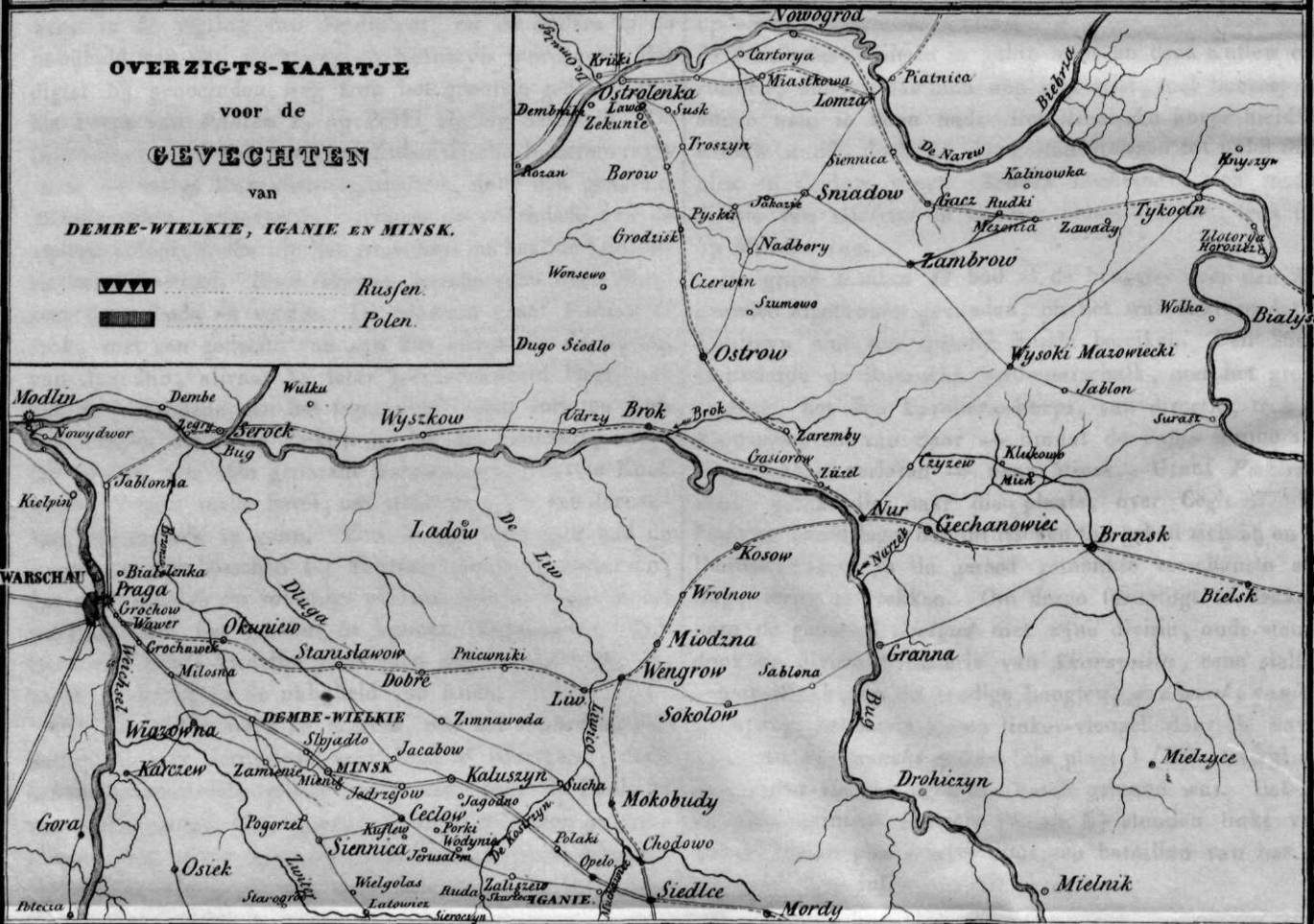

A. Het Poolsche leger.
 B. Het 3de Poolsche regiment.
 C. — 4de —
 D. twee — stukken kanon
 E. Dwisie van Skarzynski, een charge doende.
 F. Bataillons in tirailleur.

G. Het korps van den Genl Rozen.
 H. Charge van de Russische kavallerie op het 3de regiment.
 I. Lithauwsche lanciers.
 K. De kanon die genomen werden.
 L. De brigade van Liwandomski.

A. 8 Bataillons van de 2de Poolsche divisie.
 B. Divisie kavallerie van Skarzynski.
 C. 2de Regiment Poolsche lanciers.
 D. 3de —
 E. Bataillon van het 2de regiment ligte infanterie.

F. Korps van Pahlen.
 G. 3de Regiment lanciers.
 H. 4de Regiment mariniers.
 I. Het Russische hoofdkorps komen de van Kaluszyn.

SCHETS van den SLAG VAN IGANIE. 10 April, 1831.

A. Het 3de Poolsche regiment.
 B. De brigade van Romarino.
 C. Het korps van Skrzynecki.
 D. Kavallerie van Stryjenski.
 E. Het korps van Pahlen II.
 F. Het korps van Rozen.
 G. 3^e brigade van de 1de divisie, van het korps van Pahlen I.

Tegen den middag begon de voorhoede van het korps van *Pahlen I* zich op den weg naar Ceglow te vertoonen. Het 3de regiment Poolsche lancers deed alnu eene charge op deze voorhoede, welke zich reeds had beginnen te ontwikkelen, doch werd door het 4de regiment Russische mariniers (karabiniers) terug gewezen; terwijl het Lubensische huzaren-regiment de Poolsche lancers verder door Minsk heendrong. Het geheele korps van *Pahlen I* had zich in dien tusschentijd regts en links van den weg, onder dekking van zijne artillerie, voor Minsk ontwikkeld. Daarna drong het meer genoemde 4de regiment, onder een luid *houra!* in weerwil van het hevige kanon- en geweer-vuur, dat de Polen gedurende die manoeuvre gemaakt hadden, in Minsk. De geheele Russische linie rukte nu in den storm-marsch voorwaarts, terwijl de Polen in goede orde terug trokken.

Een weinig achter Stojadlo nam *Gielgud* eene nieuwe stelling; doch ook van daar trok hij verder op Dembe-Wilkie voor eenen sterken Russischen verkennings-troep terug. In dit gevecht werden er van wederzijden weinige manschappen verloren. Onder de Russische gekwetsten bevond zich de generaal *Skobelew*, kommandant der 2de divisie van het 1ste korps. Deze verloor een' arm door eenen kanon-kogel, en nam afscheid van zijne divisie bij eene dag-order, waarin hij bekend maakte, *dat hij haar tijdelijk verliet, omdat hij eenen arm verloren had; doch dat hem nog drie vingers aan de andere hand overbleven, die, ofschoon ook gekwetst zijnde, hem nog dienst genoeg zouden bewijzen, om de vijanden van zijn vaderland te bestrijden.*

De Russische troepen betrokken in den nacht het bivouac, in de omstreken van Minsk, wordende den daarop volgenden dag besteed met de verkenning der Poolsche stelling. Dezelve stelde den Russischen veldmaarschalk in staat, naauwkeuriger onderrigt te worden omtrent den staat en de stelling der Poolsche krijgsmagt. Het gros des Poolischen legers had zich in Dembe-Wilkie verschanst, en scheen bereid eenen hoofdslag aan te nemen. De bagagie en een gedeelte der artillerie was echter langs den grooten weg naar den kant van Grochow getrokken. De linker-vleugel, onder *Uminski*, had zich ook van Liw op Okuniew geretireerd; terwijl de rechter-vleugel, onder *Pac*, order ontvangen had eene rugwaartsche beweging op Potyca te maken.

Den 28sten April begon het Russische leger zijne rugwaartsche beweging, om de oude kantonnementen, achter den Kostrzyn, te betrekken. Deze terugtogt is op verschillende wijze uitgelegd. Het spreekt van zelve dat de Polen in de vrees voor een beslissend treffen eene hoofdreden vonden; anderen echter willen, dat graaf *Diebitsch* had voorgegeven, dat het gebrek aan levensmiddelen eene

rugwaartsche beweging noodzakelijk maakte. Naar ons inzien, moet hierbij wel degelijk in aanmerking genomen worden, het doel der manoeuvre op Minsk. Dit doel toch was, het verkrijgen der overtuiging of het Poolsche leger eene beweging tegen de Russische garde gemaakt had, en dit doel bereikt hebbende, vond zich de Russische veldmaarschalk wederom verplaatst in dezelfde omstandigheden, waarin hij vóór den 24sten April verkeerde; — welke omstandigheden door ons in overweging zijn genomen. Immers, indien het den graaf *Diebitsch* ernst geweest ware eenen hoofdslag te leveren, dan had hij ongetwijfeld zijne eerste beweging op den 24sten met kracht en snelheid doorgezet, en, in stede van den 26sten had hij reeds den 25sten Minsk van twee zijden kunnen bereiken, en *Dembinski* en *Gielgud* den aftogt kunnen beletten. De langzame beweging der beide kolommen toch, duidde genoegzaam eene verkennings-manoeuve aan. Bedriegt hier de schijn, dan kan de Russische veldmaarschalk van grove misslagen niet worden vrijgesproken. Hoe het dan ook moge zijn, de Polen zagen daarin iets onverklaarbaars, dat zij in hun voordeel hebben uitgelegd, en dat de belangen van het hoofd-bewind in de hand werkte. Voorzeker was dit reeds een groot nadeel voor de Russische zaak, hetwelk alleen getemperd werd, toen de nederlagen van *Dwernicki* en *Sierawski* bekend werden.

Na den terugtogt van het Russische leger, begon dat der Polen zich wederom voorwaarts te bewegen. Hetzelve nam de vorige stelling weder in, doch concentreerde zich meer om het hoofd-kwartier van *Skrzynecki*, dat te Jedrzerow gevestigd werd. Van dat oogenblik af tot op den 12den Mei, viel er bij de beide hoofd-legers niets van belang voor.

Met de vermelding der belangrijke gebeurtenissen in de maand April voorgevallen, hebben wij eenen gewigtigen stap gedaan voor de ontwikkeling der krijgs-feiten die het einde kenmerkten van het tweede tijdvak, dat met den bloedigen veldslag te Ostrolenka en den dood van den veldmaarschalk *Diebitsch* eindigt. Wij zullen deze gebeurtenissen in de beide volgende hoofdstukken ontwikkelen.

BESCHOUWING

DER STELLING OP TWEE EN DRIE GELEDEREN

BIJ DE INFANTERIE.

(Bewerkt naar aanleiding van een dergelijk onderwerp, behandeld in den *Spectateur Militaire*)

Met verwondering zien wij, bij den terugblik op den staat der krijgskunde in vroegere tijden en derzelver voortgangen, hoe-

zeer de nuttigste, eenvoudigste en onbetwistbaarste verbeteringen, tegen het algemeen gevoelen, en vaak met den hardnekkigsten wederstand van hooggeachte krijgsbevelhebbers, hebben moeten worstelen; zoo waar is het, dat in eene loopbaan, waarin de ervaring het hoogste gezag bezit, de geest van werkeloosheid, om niet te zeggen die van gewooneheid, steeds eene magt uitoefent, welke slechts weinigen wagen het hoofd te bieden.

De vermindering der gelederen bij de infanterie, is een dier voorstellen, waartegen de meerderheid zich steeds, in naam der ondervinding, heeft aangekant, en die deze echter steeds heeft gestaafd, naarmate zij een stap voorwaarts heeft gedaan, sedert bijna drie eeuwen dat de twistvraag duurt.

Het Fransche voetvolk rangschikte zich op 16 gelederen vóór en tijdens de *Valois*. Toen het grof geschut bij de legers in gebruik kwam, bleef zij, ondanks de ontzaglijke uitwerking van hetzelfde, 't welk zoo zeer vermeerderd was sedert het begin der 15e eeuw, de diepe orde tot het einde der 16e eeuw behouden. Het was meer de vermogende invloed der mode, dan wel het gezond verstand; meer de aanraking van het leger van *Saxen-Weimar*, dan de overwinningen van *Gustavus Adolphus*, welke de dunne orde op zes gelederen, in den aanvang der 17e eeuw, deed aannemen. De zege van Rocroi, de luistervolle veldtogten van *Turenne* en *Condé* bevestigden de waardij dezer nieuwigheid, en desniettemin staande redetwiste men honderd jaren later nog over de voorkeur, welke de diepe en uitgestrekte orde verdiende, terwijl de stelling nog op 4 gelederen bleef. Eerst in den loop der 18e eeuw, toen de algemeene invoering der snaphaans met de hedendaagsche bajonet, en de afschaffing der pieken, het vierde gelid ten eenemaal nutteloos hadden doen worden, begon men eindelijk te denken dat het 't beste was, zich op 3 gelederen te stellen.

Frederik de Groot, die in dat tijdstip optrad en meer dan iemand tot verbetering der infanterie bijdroeg, nam zonder bedenking de stelling op drie gelederen aan; en ofschoon hij zich hierbij meende te moeten bepalen, dacht hij echter zoo gunstig over die op twee, dat hij, volgens *Mauvillon*, op het punt stond, tijdens den oorlog van 1778, haar bij zijn leger in te voeren; terwijl de prins van *Ligne* vermeldt, dat hij dezelve als eene verbetering in de krijgskunst en eene besparing van menschen en geld beschouwde.

Het in eene bijzondere geographische gesteldheid geplaatste Engeland, verwezenlijkte weldra dit denkbeeld; terwijl de oorlogen aan gene zijde der Pyreneën bewezen, dat de Engelsche troepen den Franschen aldus met geen minder geluk het hoofd boden, dan het de *Duitsche en Russische* op drie gelederen konden doen.

De Oostenrijksche infanterie trad in den omwentelingsoorlog wel in drie gelederen op, edoch hare strijd-orde, tot het vuur-gevecht, was algemeen op twee; daar van het derde gelid, insgelijks op twee gelederen, eene soort van reserve werd gevormd.

De grootste veldheer onzer eeuw beschouwde deze stelling van zoo veel waarde, en aan zoo vele mindere nadeelen, dan

die op 3 gelederen, onderhevig, dat hij ze aan zijn leger vóór den slag van Leipzig gelastte; terwijl hij zoo zeer in zijn gevoelen bevestigd bleef, dat hij, in zijne gedenkschriften van St. Helena, deze orde voor de infanterie aanbeveelt, zeggende: « dat het geweer alleen in deze stelling vergunt te vuren, terwyl het erkend is, dat het vuur van het derde gelid zeer gebrekkelig en zelfs nadeelig voor die der twee eerste is.»

De vuren in de stelling op drie gelederen kunnen alleen gelijktijdig plaats hebben, wanneer het voorste gelid op de knie valt, en hetzij tevens losbrandt, of dat zulks slechts door de beide achterste gelederen geschiedt; of wel, als de beide eerste gelederen alleen vuren, terwijl het derde slechts laadt en het geweer aan het voor zich zijnde tweede overgeeft. Elk dezer wijzen is aan groote nadeelen onderworpen.

Men wil dus, dat zij in het gevecht dikwijls het verwisselen der geweren, volgens het voorschrift, nalaten, en het derde gelid zelfs gelijktijdig met de beide andere losbrandt. Maar dit is nog erger, gelijk blijkt uit hetgeen de marschalk *Gouvion Saint-Cyr* verhaalt, dat hij namelijk, in 1813, door den keizer gelast zijnde, om in de hospitalen van Dresden onderzoek te doen, opzigtelijk het overgroot getal aan handen en armen gekwetste soldaten — die men van zelf-verminking verdacht hield — zich overtuigde, dat de tot het eerste gelid behorende manschappen door hunne kameraden, uit het derde, gekwetst waren, terwijl zij de stelling van *vaardig* hadden aangenomen, als die, strijdig met het reglement, hunne wapenen hadden afgeschoten. Dit is ook ligt begrijpelijk, daar de geweren van het derde gelid, zoodra het vuur aanvangt, met de trompen niet voorbij de schouders van het eerste reiken, met het ongelukkig gevolg dat, zoo als *Gouvion Saint-Cyr* berekent, $\frac{1}{3}$ der door het geweer-vuur getroffen in de stelling op drie gelederen, zulks door de fouten van hunne eigene makkers overkomt.

De voordeelen die men van dit vuur in de stelling op drie gelederen schijnt te verwachten, is: dat zij meer vuur dan op twee voortbrengt, en dat men onmiddellijk de openingen kan aanvullen, welke in de voorste, door de getroffen manschappen, ontstaan. Een en ander is echter slechts schijnbaar, even als het denkbeeld dat zulks meer zelf-vertrouwen en vastheid aan den troep zou verleenen. De beslissing van de vóór en nadeelen eener stelling, behoort niet op onderstellingen maar op proeven te berusten. Belangrijk zijn die door den luitenant-generaal *Tiburce Sebastiani* in de legerplaats van St. Omer in 1833 in het werk gesteld.

Van 4 bataillons van gelijke sterkte, van omtrent 60 man elk peloton, werden 2 op drie; de 2 andere op twee gelederen gerangschikt, elk man van 20 patronen voorzien. Die op drie gelederen begonnen een twee gelederen-vuur, dat men na tien minuten deed ophouden, als wanneer de meeste manschappen geene patronen meer hadden, uitgezonderd die van het tweede en derde gelid op den linker-vleugel der pelotons. De bataillons op twee gelederen, hadden na een levendig vuur van acht minuten meest alle hunne patronen verschoten; natuurlijk, want de man uit het tweede gelid, die zijn geweer aan die van het derde overreikt, en een tweede schot doet alvorens te her-

laden, ondervindt eene vertraging, die hem zijne patronen niet even spoedig laat verschieten, dan wanneer hij slechts zijn eigen geweer laadde; die van het derde, welke niet vuurt en van dien uit het tweede afhangt, verbruikt ook minder spoedig dezelve dan een schutter uit het eerste; daarenboven is het vuur met twee regelmatig, aanhoudender en levendiger dan op drie gelederen.

Ook de uitwerking moet grooter zijn, wanneer ieder man zijn eigen geweer losbrandt en laadt, dan wanneer omtrent $\frac{2}{3}$ der schoten door manschappen geschieden, die telkens van wapen verwisselen, en slechts de helft daarvan door hen-zelven geladen worden; daarenboven zijn op twee gelederen de bewegingen der manschappen omtrent gelijktijdig, zoo lang het vuur duurt; terwijl zulks op drie gelederen geen plaats kan hebben, hetgeen veelvuldige ongelukken veroorzaakt, alsmede eene moeilijkheid te meer in het aanleggen van het tweede gelid, welks geweer, door de bewegingen van het eerste, gestoord wordt.

Zoo wanneer op drie gelederen al eenige kogels meer afgeschoten worden dan op twee, bedraagt zulks in het twee gelederen-vuur geen $\frac{1}{3}$ daar boven, en slechts $\frac{1}{2}$, volgens de medegedeelde proef, terwijl dit mikkende slechts $\frac{1}{2}$ beloopt kunnen. Overweegt men echter, dat het vuur van het eerste gelid steeds hetzelfde blijft, en dit overtreffend kogeltal van het 2de voortkomt, hetwelk bij elk schot van geweer verandert, belemmerd en vaak in het doelen gestoord wordt, of wel door het nog meer belemmerde derde gelid, zoo moet men instemmen, dat zoodanig vuur geene andere uitkomst oplevert, dan eene meerdere verspilling van munitie. Het moet ook minder moorddadig zijn dan dat, waarin de manschappen van hetzelfde rot gelijktijdig laden, vuren, en zich van hetzelfde geweer bedienen, terwijl zij hierdoor ook in de gelegenheid zijn om, het voordeeligste gebruik van hunne wapenen te maken. Deze zijn de uitkomsten door de Engelsche infanterie verkregen, welker vuur, volgens het algemeen getuigenis der Fransche officieren, steeds de grootste werking heeft voortgebracht.

Vat het gelijktijdig vuur op drie gelederen betreft, zoo als het langen tijd algemeen in gebruik is geweest, zoo hebben de bekwaamste militairen hiertegen reeds lang hunne stem verheven, om te bewijzen dat het gebrekkig, nadeelig en in tegenwoordigheid van den vijand zelfs onuitvoerbaar is. De amphitheatrische stelling, de gelijke losbrandingen, mogten al op een effen exerceerveld, waar men alle oplettendheid op de juiste uitvoering kan vestigen, eene fraaije en indrukmakende vertooning opleveren, welke den onervarene begoocheld; maar geheel anders doet zich zulks aan dengenen voor, welke in de gelegenheid is geweest een ernstig vuur-gevecht van nabij gade te slaan. Wanneer men daarbij den door vermoeijenissen afgematten, zwaar bepakt soldaat aanschouwt, staande op een doorweekten grond, verbaasd door de ijsselijkheden die hem, vaak voor het eerst, bejegenen, ontroerd door het schrikbarende der telkens getroffen en nederstortende kameraden, bedwelmd door het snorren der kogels, de onophoudelijke losbrandingen, den kruiddamp en het gegil der gekwetsten; dan verdwijnt ten

eenemaal het ideale beeld, dat men zich van de zoo kunstmatige handeling, volgens derzelver parade-uitvoering op het drillveld, bij eene wapenschouwing, of vrede-manoeuve had voorgesteld. De gelederen verwaarloozen hunne noodzakelijke sluiting, opdat zij, zonder hunne voorlieden te beschadigen, zouden kunnen vuren. Het eerste gelid blijft gedeeltelijk steeds knielen, gelijkelijk beducht voor de kogels hunner onhandige makkers uit het derde gelid, en voor die der vijanden, welke zij in die houding eene mindere doel-vlakte aanbieden. Een ander gedeelte vergeet op deszelfs beurt op de knie te vallen, wanneer het eens opgestaan is, en verhindert het laatste volstrekt om te vuren. De moeilijke stelling van het eerste, zoo ongunstig om te doelen, doet deszelfs schoten ten hoogste onzeker worden; bij het derde, doet de onmogelijkheid om behoorlijk aan te leggen, het geweer boven de hoofden van het eerste verheffen zonder gevolg losbranden, indien de ontsteltenis zulks al niet ten hunnen koste doet geschieden.

Het op de knie vallen van het voorste gelid kan alleen van wezenlijke dienst zijn tegen de kavallerie, en behoort dus ook onderwezen te worden; gelijk mede, wanneer men zich aan de uitwerking van het geschut-vuur zoekt te onttrekken; edoch, wij achten het vuur, in deze houding, algemeen ongepast, en niet alleen is het vuur van het eerste en derde gelid door alle deze hindernissen zeer weinig beduidend, maar zelfs dat van het tweede en eenigste gelid, waarvan nog eenige werking te wachten is, wordt grootelijks verminderd door de storende bewegingen van het voorste en achterste.

De stelling op drie gelederen, waarbij het eerste niet knielt, maar het vuur door de twee voorste staande geschiedt, indien het al sommige der nadeelen van de zoo even beschrevene niet bezit, zooals dat van niet onmiddellijk na de losbranding te kunnen vooruit rukken, vereenigt echter in zich een aantal andere, die wij hiervoren hebben aangeduid; waarbij men nog moet voegen het onmenschkundige beginsel, van $\frac{1}{3}$ der manschappen tot weerloos afwachten der vijandelijke kogels te veroordeelen, zonder dat het dezelve kan beantwoorden. Men moge dit op het exerceerveld gedaan krijgen, maar zoodra den soldaat de kogels om de ooren snorren, wil hij ook schieten en zich niet tot de lijdelijke rol van laden bepalen. Plaatsen wij ons achter een troep, gedurende het gevecht, zoo zien wij, dat al zeer spoedig de ingeprente les vergeten wordt, het verwisselen der geweren achterwege blijft, en elk voor zijne eigene rekening laadt en losbrandt; het achterste gelid grootendeels ten koste van het voorste.

Niet alleen worden hierdoor een aantal ongelukkige slag-offers gemaakt, maar met deze stelling is het in onze tijden zoo belangrijk nadeel verbonden, dat elke kanon-kogel drie man wegneemt, terwijl hij er slechts twee kan treffen, wanneer de infanterie twee man hoog gerangschikt is. Bij de ontzaglijke vermeerdering van het geschut en deszelfs uitwerking bij de hedendaagsche legers, wordt deze bedenking van een beslissend gewigt tegen de diepe orde, en brengt tot vaststelling van den regel, om de infanterie op dat getal van gelederen te stellen, hetwelk toercikend is om de volkomenste werking aan

het schiet-geweer te verleenen, terwijl het gelijktijdig aan de minste verliezen wordt blootgesteld. En wanneer men weet, dat de zedelijke indruk, welken de door kanon-kogels getroffen en op hunne strijdmakkers veroorzaken, verreweg ontmoedigender is dan die van alle andere wijzen, zoo verdient het middel, waardoor die indruk verminderd kan worden, voorzeker aller aandacht. Vooral verdienen die middelen aller aandacht, wanneer men zoodanige verliezen als nuttelooze offeringen moet beschouwen; en dat deze niet gering zijn, mag daaruit worden afgeleid, dat, indien het $\frac{2}{3}$ gedeelte der getroffenen aan de misslagen hunner kameraden is toe te schrijven, en $\frac{1}{3}$ aan de meerdere trefbaarheid door het grof geschut, het aantal getroffenen door het vuurgeweer $\frac{1}{11}$ verminderd zou kunnen worden, door het aannemen der betere formatie op twee gelederen; welke dus, in het belang der menschheid en van den staat, zoo wel als in dat van de zedelijke en getalswaarde der troepen, gelijk wordt aanbevolen.

Evenzeer als hierdoor de werkelijke verliezen worden beperkt, evenzeer zal hiertoe ook het strijd-vermogen toenemen, als hetwelk bij de stelling op drie gelederen een derde tot vuur-werking verliest. Geen wonder, dat door de op het papier zoo talrijke legers, zulke onbeduidende werkingen worden voortgebracht, en er een zoo werkelijk verschil tusschen hunne denkbeeldige sterkte en de zwakte bestaat, waarmede zij op het slagveld verschijnen. Van een bataillon van 600 man, de tamboers, muzikanten, sappeurs, de officieren, onder-officieren, rot-sluiters, geëmploijeerden en werklieden, met de zieken en achterblijvers, niet overdreven op 150 hoofden geschat, afgetrokken, blijft 450 man over, van welke $\frac{1}{3}$, voor het derde gelid gerekend, slechts een onbeduidend veeleer schadelijk gebruik van hunne vuur-wapenen kan maken. Dit is de reden dat een leger, dat voor 60,000 man infanterie in berekening is gebracht, slechts met de helft, of 30,000 man, werkdadig kan optreden; terwijl deszelfs vuur-werking veel minder is, de verliezen oneindig grooter zijn en de zedelijke kracht ligter gestoord wordt, dan bij de stelling op twee, welke met 45,000 man, dus $\frac{1}{3}$ meer, verschijnt. Daar nu de strijdwijs op deze formatie, overtreffende voordeelen bezit, zoo kan, bij hetzelfde front, $\frac{2}{3}$ sterker partij het hoofd worden geboden, terwijl men bij een gelijk getal de tegenpartij overvleugelt, of wel dit overschot tot reserve doet dienen.

Het schijnt dat de commissie bij het vervaardigen van het laatste exercitie-reglement voor de Fransche infanterie (4 Maart 1831), het gewigt van de hiervoorafgaande bedenkingen heeft ingezien; daar zij de stelling op twee gelederen voordeelen toekent, die haar vaak moeten doen aanwenden, ofschoon zij die op drie nog als de gewoone vaststelt; dit is welligt geschied uithoofde van de gehechtheid aan oude instellingen, die men niet regtstreeks heeft willen schokken; misschien ook uit aanmerking van de ontzettende smelting die de korpsen ondergaan, door de jonge, zwakke en tegen de krijgs-vermoënissen niet geharde manschappen, in den aanvang der eerste krijgs-bewegingen; ten einde, door het aldus vormen der aanvankelijk sterke bataillons, deze in het vervolg, na de onder-

gane verliezen, op twee gelederen te terug brengen, en dan nog een genoegzaam en aanzienlijk front te doen behouden.

Zal het twistpunt wegens de uitwerking van het geweer-vuur op den grond der ervaring, met opzigt tot de onderscheidene formatiën, met juistheid beantwoord worden, zoo moet zulks op proeven berusten, waarbij de volgende allezins geschikt schijnen. Men rigte schijven op, in front en hoogte aan een infanterie-peloton gelijk, dat men er tegenover stelt. Men kieze een gelijk getal manschappen, van ten naastenbij dezelfde geoefendheid, geve hen elk tien patronen tot ieder proef; rangschikke hen op drie gelederen, gelijk ook op twee, en stelle hen op den afstand van den aangenomen vizier-schoot, elk tegenover eene zoodanige schijf, voorts doe men hen gelijktijdig het vuur beginnen, en ophouden zoodra de linker-vleugel-man van het eerste gelid zijn tiende schot heeft gedaan.

Het eerste dezer pelotons, op drie gelederen, volbrengt het salvo-vuur op kommando, waarbij het voorste gelid knielt. Het tweede doet zulks door achtereenvolgende gelederswijze losbrandingen. Een derde peloton volbrengt het twee gelederen-vuur op de bepaalde wijs, waarbij het derde alleen laadt; daartegen doe men een peloton, van dezelfde sterkte, op twee gelederen hetzelfde vuur uitvoeren.

Men werke juist op den tijd, welke ieder dezer afdeelingen behoeft om deszelfs patronen te verschieten; daardoor, of wel wanneer zij gezamenlijk mogten geoefend worden, zal men ontwaren, dat het, op twee gelederen geformeerde, deszelfs patronen het eerste heeft verbruikt, en dus zal men volkomen over de vergelijkende snelheid van dat vuur kunnen oordeelen.

Even zoo zal de aanteekening van het getal der, bij ieder dezer proeven, den schijf getroffen hebbende kogels volkomen den trap van uitwerking doen kennen, welke van elk dezer stellingswijze kan verwacht worden.

Zoo wel voor deze proef als tot vergelijking van alle andere soorten van vuren, schijnt deze wijs het geschiktste. Men moet echter, tot de juiste beoordeeling der waarschijnlijke uitwerking in het gevecht, dezelve veel minder schatten, uithoofde van de omstandigheden en den zedelijken invloed, welken dat ernstig tijdstip op den krijgsman uitoefent.

Als gevolgtrekking en slotsom mag men het voordeel en de noodzaak der stelling op twee gelederen, boven die op drie, als bewezen aannemen; wij zullen die voordeelen kortelijk bijeen trekken:

Veel minder aanleiding tot ongelukken door eigen onvoorzigtigheid, en $\frac{1}{3}$ minder verlies door het geschut-vuur, dus minder verlies in oorlogs-tijd; grootere uitwerking van het geweer-vuur, daar $\frac{1}{3}$ meer geweren afgeschoten kunnen worden, de lading werkelijk bespoedigd wordt; verreweg meer trefzekerheid door gemakkelijker lading; betere gelegenheid tot aanleggen en ongestoorder doelen; ook door gebruik van het eigen bekend geweer, meer regelmatigheid en minder aanleiding tot wanorde, dan bij het verwisselen der geweren, en betere gelegenheid tot onmiddellijker vooruitrukken, dan bij het knielen van een eerste gelid.

Om de aanvulling van de verliezen in een gevecht te doen plaats grijpen, is eigenlijk geen derde gelid noodig, daar men zulks door eenige rotten van de vleugels, of wel door eene vermeerdering van het getal der rot-sluiters kan bewerken.

Zijn er enkele gevallen die eene meerdere diepte eischen, zoo als tot weerstand van kavallerie-aanvallen, zoo verdubbele men de gelederen, b. v. van het quarré; alsdan zijn vier gelederen even voldoende als zes tot weerstand, terwijl de uitgestrektheid van het front $\frac{1}{3}$ meer bedraagt. Zulks is van geen gering belang, wijl bij een verzwakt bataillon, de zijden te onbelangrijk zijnde, de inwendige ruimte al spoedig te gering wordt, om den staf, de onweerbare personen, de gekwetsten, enz., te kunnen bevatten.

Om in deze stelling de ruitery met voordeel te bekampen, behooren de beide voorste gelederen op de knieën te vallen, het eerste de bajonet schuin voorover doen hellen, terwijl de twee achterste door opvolgende losbrandingen den aanval afslaan, en de voorste hunne geladene wapenen als eene reserve doen dienen (1).

Wij houden ons overtuigd, dat de hieronder volgende *denkbeelden van een oud officier over de formatiën der infanterie-carrés*, opgenomen in een der Hoogduitsche militaire tijdschriften van deze maand, zullen worden gehouden voor eene niet onbelangrijke bijdrage tot het bovenstaande.

« In het *Militär-Wochenblatt* zijn eenige voorstellen gedaan, om in de, bij het Pruisische legers gebruikelijke, volle *carrés* meerdere inwendige ruimte aan te brengen; dewijl men, bij de vorming dezer vierkanten, alles moet prijs geven wat niet mede in rei en gelid staat. Wanneer men nu echter inziet, dat er gevallen kunnen voorkomen, waarbij het volle vierkant niet aanwendbaar is — waarom wil men dan bij zulke gelegenheden niet tot de vroeger gebezigde vierkanten toevlugt nemen? De krijgs-geschiedenis levert immers ontelbare voorbeelden op, dat, vóór het bekend worden of het in gebruik komen der volle vierkanten, kavallerie-aanvallen door de infanterie zijn afgeslagen. Bij de Franschen en Engelschen zijn de opene vierkanten nog altijd in gebruik, en deze hebben ze in de laatste oorlogen met vrucht aangewend, even als de Russen er zich van bediend hebben in hunne laatste veldtogten tegen de Turken.»

« Het is eene onbetwistbare waarheid, dat de volle vierkanten een grooter wederstands-vermogen bezitten; doch daartegen staat over, dat de bevelhebber en de officieren zoodanig zijn ingesped, dat hunnen invloed en gezag op en over hunne troepen zoo goed als verloren gaat, en dat een paar kogels of granaten, die in het vierkant slaan, hetzelfde als een' kluwen verwarren. De schrijver spreekt hier met ondervinding.»

« De officieren hebben, bij de opene vierkanten, hunne soldaten in het gezigt, en kunnen alzoo hunnen invloed doen gevoelen en mede deelen. Overigens is één op het vierde en vijfde peloton — uit de lijn van bataille — gevormd vierkant, even zoo spoedig daargesteld als eene geslotene kolom; terwijl eene op het midden gevormde geopende kolom, door het zwen-

ken der flanken en het oprukken der staart, in een oogenblik tot een open vierkant gevormd wordt. Eveneens is het herstellen der kolom het werk van een oogenblik.»

« Wanneer de schrijver met een of met eenige bataillons over eene opene vlakte moest marcheren, dan zoude hij zulks met opene vierkanten doen, om al de voertuigen te kunnen mede voeren. Moest hij zulks met een grooter aantal bataillons uitvoeren, b. v. met eene brigade op twee liniën, dan zoude hij de bataillons in kolommen of in volle vierkanten laten marcheren; dewijl, in dat geval, de hoofd-officieren, de artillerie en verdere trein eene verzekerde en veilige plaats tusschen de liniën vinden. In het geval dat de vijand met eenen aanval dreigde, dan zoude hij de vleugel-bataillons laten zwenken; terwijl hij de afstanden tusschen de bataillons, in het marcheren, zoude laten verminderen, en daarbij de artillerie zoodanig op de vleugels doen plaats nemen, dat de vier zijden bestreken werden.»

« De schrijver heeft de overtuiging, en deze grondt zich op de ervaring van vele veldtogten, dat de infanterie, met elke opstelling, den aanval van eene niet te oversterke kavallerie kan afwachten, wanneer zij slechts bedaard blijft, hare houding niet verliest en niet te vroeg het vuur — d. i. op niet meer dan 50 passen — begint. Men moet ook niet met het zoo geliefkoosde, doch weinig uitwerking gevende, twee gelederen-vuur aanvangen; maar in die gevallen dient men, voor 't minst, met een of twee gelederen, een salvo te doen, en wat zulke salvo's, zelfs op eene overmagnige kavallerie, vermogen, daarvan heeft de schrijver voorbeelden gezien. En zal dan een moedig infanterie-bataillon bepaaldelijk verloren zijn als de kavallerie doorgebroken is? Het vooroordeel geloof dit, doch de schrijver kan hiermede zoo gaaf weg niet instemmen; dewijl de voetganger bij het individuele gevecht, 't welk alsdan aanvangt, zich behendiger kan te weer stellen dan de ruiter. Daarbij is het bajonet-geweer, in de hand van eenen moedigen infanterist, als hij daarmede weet om te gaan, een allergevaarlijkst wapen tegen man en paard.»

WAPENKUNDE.

Verbeterd Slag-Geweer van HEURTELOUF.

Van al de zwarigheden, die tegen de invoering der slag-geweren in het midden zijn gebragt, en die derzelver invoering tot krijgs-gebruik in den weg hebben gestaan, is er geen van meer gewigt, dan die welke het opzetten van het zund-kapje door den soldaat heeft opgeleverd. En inderdaad, zulks met verstijfde vingers, bij strenge koude, in den nacht, en gedurende de beweging van het gevecht te doen, is meer dan men van het gros der soldaten verwachten kan. Men kan nimmer bij deze dezelfde behendigheid veronderstellen die de jager bezit, en die volstrekt tot het doelmatig gebruik van zijn wapen vereischt wordt. Geenszins ontbreekt het aan onderscheidene soorten van uitvindingen, waardoor men het opzetten van het zund-kapje gemakkelijker heeft pogen te maken. Geene derzelve hebben echter volkomen genoeg aan de bedoeling beantwoord, om ze met gerustheid te kunnen aannemen, en alzoo deze wijs van ontvlamming, in stede van de gebruikelijke, te durven invoeren.

Men heeft zeker aanmerkelijke vorderingen gemaakt, en een aantal uitvindingen, om de zund-kapjes gemakkelijker op het aanbeeldje te plaatsen, zijn elkander opgevolgd. Behalve die, waarin hetzelfde aan de onderzijde van den patroon in een stuk vilt geplaatst, en dus opgedrukt werd, heeft men een aantal kapjes in een soort van magazijn vereenigd, die achtereenvolgens één voor één te voorschijn kwamen en dus werden opgezet. Deze werk-

(1) *Xylander* heeft, in de tweede uitgave van zijne *Truppenlehre der Infanterie, Cavalerie und Artillerie*, (München 1834), insgelijks de stelling der infanterie op twee en drie gelederen kritisch beschouwd. Deze algemeen geachte schrijver geeft insgelijks de voorkeur aan de stelling op twee gelederen; doch raadt daarbij aan, om de infanterie, in vredetijd, zoowel op drie als op twee gelederen te oefenen. *Sp.*

tuigen werden, hetzij afzonderlijk gebezigd of wel aan het slot bevestigd, waarbij zij werktuigelijk door deszelfs beweging het slag-kapje op het aanbeeld brengen; edoch de toepassing daarvan liet nog zeer veel te wenschen over. Uit dezen hoofde verdient eene nieuwe uitvinding alle opmerksaamheid, daar dezelve tot de oplossing van dit vraagstuk kan geleiden. Het is die van den heer *Heurteloup*, welke hij aan de Fransche Akademie der Wetenschappen heeft aangeboden, en waaromtrent de generaal *Rogniat* een allezins gunstig verslag heeft afgelegd.

Het grondbeginsel dat hem tot de vervaardiging van zijn toestel heeft geleid, is de waarneming, dat wanneer slag-poeder in eene buis van week metaal opgesloten wordt, dezelve met een snijdend werktuig kan doorgesneden worden, zonder dat zulks eene ontploffing veroorzaakt, welke echter altijd plaats heeft indien den slag met eene platte oppervlakte geschiedt. Het werktuig, dat hij den naam van koptipteur geeft, en de eigenschap van een mes en hamer verenigt, is aan het slot gevoegd met een slag-poeder bevattende buis, waarvan het telkens een stukje afsnijdt en vervolgens door den hamerslag doet ontploffen.

Van het oogenblik, dat men op het denkbeeld kwam om het buskruid in holle metalen buizen op te sluiten, ten einde grootere of kleinere lichamen op verre afstand voort te drijven, was men bedacht op middelen, om hetzelfde plotseling, zeker en zonder deszelfs werking te verzwakken, te doen ontvlammen. Dit schijnbaar min beduidend werktuigkundig vraagstuk, is, na verloop van verscheidene eeuwen, van aanhoudende proeven, nog geenszins volkomen opgelost. Aanvankelijk deelde men het vuur aan de lading mede, door met dezelve een brandend lont in aanraking te brengen, welke kunstlooze wijs, tot op onze tijd, voor het afsteken van het grof geschut, in gebruik is gebleven; terwijl men daartoe aan de musketten en lont-roeren een eenvoudig toestel voegde, hetwelk de, in eene soort van haan (serpentin) bevatte, lont op het, in eene pan gestorte, zundkruid deed nederdalen. Dezelve werd opgevolgd door de rad-slots, die, na trapswijze verbeteringen, den overgang tot het steen-slot maakten, hetwelk thans algemeen tot krijgsgebruik is ingevoerd. Dit bestaat, even als het vroegere rad-slot, uit een vuursteen, die, in snelle aanraking met een stuk staal gebracht, er eenige deeltjes van afscheidt, welke, door de hitte der wrijving ontvlammende, als vonken op het zundkruid vallen. Dikwijls echter gebeurt het, dat zij of niet ontvonken, of wel dat zij op het pankruid vallen zonder het te ontsteken, vooral bij vochtig weder, gelijk mede dat hetzelfde slechts langzaam ontvlammende afbrandt. Daarenboven nemen de onderscheidene handgrepen tot het pan-openen en kruid-opstorten eenen aanmerkelijken tijd weg, welke in den oorlog ten uiterste gewichtig is, daar degeen die, alles gelijkstaande, de meeste losbrandingen in eenen bepaalden tijd verrigt, een aanmerkelijk voorregt verkrijgt. Desonaangezien heeft deze inrigting meer dan anderhalve eeuw, tot op den tegenwoordigen tijd, stand blijven houden, zonder aanmerkelijke verbeteringen te ontvangen. Edoch, thans hebben bekwaame geweer-makers het voordeel ingezien, dat door het slag-poeder aangeboden werd, en hieraan hebben de slag-geweren hunnen oorsprong te danken. Algemeen komt men in het gevoelen overeen, om ze als voortreffelijk tot het jagt-gebruik aan te merken, daar de ontvlaming even snel als zeker plaats heeft; edoch, tot nog toe men schroomvallig gebleven, om ze voor het oorlogsgebruik aan te nemen, beducht dat de soldaat, in de verwarring van het gevecht en door bijkomende omstan-

digheden gehinderd, bezwaarlijk het zund-kapje op het aanbeeldje naar behooren zou plaatsen, en ook het doordringend vuur van het slag-kruid de manschappen in de gelederen hinderlijk worden; terwijl daarenboven de lading evenveel tijd vereischt als die der steen-slots. En dat deze bedenkingen als van gewigt beschouwd zijn, wordt bewezen, door dat nog geene der Europesche legers deze ontvlammingswijze heeft durven aannemen, indien men daarvan het Nederlandsche uitzondert, hetwelk een gedeelte zijner troepen op Java met zoodanige getrokkenen bussen heeft gewapend; een vuurwapen dat eene eigendommelijke geschiktheid bezit, om het stelsel van slag-slots de meeste voordeelen te doen verkrijgen.

De nieuwe uitvinding van *Heurteloup* kan den kundigen geweer-makers gelegenheid geven, om het voorgestelde oogmerk op de volkomenste wijs te bereiken, gelijk men uit de beschouwing van dit wapen kan afleiden. In hetzelfde wordt de gewone slag-hamer vervangen door den koptipteur. In de kamer (la culasse) bevindt zich de buis met slag-poeder, 3 à 4 palm lang, en zoodanig geplaatst, dat telkens wanneer de koptipteur gespannen wordt, de buis, door een zeer eenvoudig werktuig, eenige strepen vooruit geschoven en deszelfs uiteinde op het aanbeeldje geplaatst wordt, waar de koptipteur, met denzelfden slag, het bepaalde gedeelte afsnijdt, slaat en doet ontploffen. Deze werking is zeer snel, wijl zij door het bloote spannen en aftrekken van den haan geschiedt. De buis is lang genoeg om 80 zund-kapjes te leveren en dus meer dan genoegzaam om het getal patronen te verschieten, waarvan den soldaat voorzien is. Eindelijk heeft men het spatten der vuurstralen verhinderd, door middel van een metalen bus, die het aanbeeldje zoodanig omvat, dat de vonken zich niet kunnen verspreiden, hetwelk geene zwarigheden inhad, daar in dit toestel het zund-kapje door middel van het inwendig werktuigelijke op het aanbeeldje wordt geplaatst, in stede van met de vingers, gelijk bij de gewone slag-geweren.

Bij de proeven tot verbetering der kleine vuur-wapenen, kan ook het onlangs door zekeren *Montigny*, te Irolles in Vlaanderen, vervaardigd geweer worden gerekend, waarvan hij ook patent heeft genomen. Met hetzelfde kunnen 20 schoten in drie minuten geschieden, terwijl goede schutters het met de gebruikelijke geweren niet verder dan tot een getal van 14 schoten kunnen brengen, zoo dat het in snelheid deze een derde te boven gaat. Met hetzelfde zijn reeds een aantal proeven genomen.

****.***.***.

UITVINDINGEN EN DENKBEELDEN.

Stoom-Ijsbrekers en hunne krijgskundige toepassing.

In Noord-Amerika, de bakermat der stoom-scheepvaart, gevoelde men de belemmering, die het ijs in de zeehavens en groote stroomen der scheepvaart en den handel, gedurende een aantal winter-maanden, in den weg legde. Dit deed het denkbeeld oprijzen om die belemmeringen uit den weg te ruimen, door een krachtig middel dat alle andere overtrof, namelijk, door den stoom; de gevolgen overtroffen de verwachting. Te New-York verbrak een stoom-ijsbreker, bij strenge koude, het ijs dat een voet dikte bezat, en bracht in korten tijd een groot schip in zee. Zelfs tot vier schepen zijn op deze wijs in zee gebracht; een bewijs voor de breeken- en sleepkracht, die alle andere bekende middelen verre achter zich laat.

Wij nemen het denkbeeld op, om het op de vesting-

en stroom-verdediging toe te passen, die vooral in Noord-Nederland van zulk een groot gewigt is. Onverwinnelijk door zijne water-verdediging, verdwijnt deze sterkte ten eenemaal, wanneer de vorst de stroomen vloert, de grachten der vestingen tot brug maakt. Het was hieraan dat de Franschen in 1794 al hunne voorspoeden en de overmeestering van een land te danken hadden, waartegen alle pogingen van *Lodewijk XIV* schipbreuk hadden geleden. Alsdan verdwijnen alle stellingen; alle vestingen staan aan verovering bloot, alle posten loopen gevaar om in den rug genomen te worden; terwijl de vaak onvolkomen, somtijds nuttelooze arbeid van het ijszagen, bij strenge vorst, de kracht van de bezetting uitput, dikwijls oorzaak van ziekten is, en haar alzoo tegen eenen lateren aanval geheel onbestand maakt. Het ware dus ten hoogste belangrijk, een middel te vinden om dit vraagstuk voldoende op te lossen.

De Nederlandsche Huishoudelijke Maatschappij heeft, door prijsuitloving, de aandacht op dit onderwerp uitgelokt en, schoon uit een geheel ander oogpunt, op hetzelfde getracht te vestigen. Geen der daarop ingekomene ontwerpen beantwoordde aan dit oogmerk. Thans vinden wij hetzelfde door den stoom-ijsbreker opgelost.

Wanneer men dezelve van onderscheidene grootte bouwde, die op de rivieren dienden om het ijs te breken en de opening tot gemeenschap en verdediging daar te stellen, zou het den aanvaller bezwaarlijk wagen een overtocht te beproeven; en wanneer men in iedere vesting er een had die dagelijks rond voer en het ijs in de grachten brak, zou de aannadering der wallen onmogelijk gemaakt worden, en de vestingen hare volle verdedigingskracht behouden; terwijl het garnizoen van onmetelijke vermoeyenissen zoude verschoond blijven.

Dezelve behoeften slechts van eene gemiddelde afmeting te zijn, daar het ijs nimmer, bij spoedige aanwending, of wanneer men deze werkzaamheid begint zoodra het ijs draagbaar is geworden, tot eene merkelyke dikte kan toenemen. De spoed van dit middel moet zoodanig zijn, dat men dagelijks eene vesting, van aanzienlyken omvang, kan los bijten. Zulks zou nog gemakkelijker geschieden, wanneer men het in Amerika voorgestelde middel beproefde, om de thans gebezigde raderen, welke het ijs verbrijzelen, door zoodanige te vervangen, welke het aan stukken zagen.

De stoomboot *de Secours*, welke te Baltimore sedert den aanvang van dit jaar tot dat einde gebezigd wordt, is door eene bijzondere bouwwijs daartoe geschikt, hebbende hare voorsteven eene platte opwaarts gebogene gedaante, terwijl hare onderzijde zoodanig ingerigt is, dat zij niet tegen het ijs aanstoot maar er tegen opschuift, en het vervolgens, door middel harer raderen, verbrijzeld. Deze, welke uit hout en ijzer gevormd zijn en elk meer dan 10,000 ponden wegen, oefenen gezamenlijk met het gewigt van het vaartuig eene verbazende kracht uit, om het ijs te breken.

Te Baltimore bragt dezelve, op het sleeptouw, een brik, door de bijna $1\frac{1}{2}$ voet dikke ijsschollen in het ruime water, stevende naar de met ijs bezette haven van Annapolis, voer eene andere stoomboot te gemoet, en bragt deze denzelfden dag gelukkig te Baltimore binnen.

Misschien - zegt een onzer dagbladen - ware het mogelijk aan de werktuigen der gewone stoombooten een zoodanig werktuig toe te voegen, dat door middel van raderen, eenige voeten voor de boeg, het ijs in stukken sloeg of zaagde. Hierdoor zoude alle stoombooten tot het open houden onzer haven en stroomen kunnen dienen, en zoo wel voor de scheepvaart, als bij hooge overstromingen

en bevrozene rivieren, van groot nut kunnen zijn.

In het 3de Deel van den *Spectator*, bladz. 104, is in het *Iets over het Ijsbreken door geschut, werktuigen en buskruid, enz.*, een overzicht der middelen geleverd, waardoor men dit oogmerk heeft trachten te bereiken, en zoo wel het hooge gewigt van het onderwerp, als de moeijelijkheden aangewezen, welke tot nog toe daarmede onafscheidelijk gepaard gingen. Wenschenswaardig is het dus dat dit nieuwe zoo veel belovend middel, door aanmoediging en nasporing tot eene toenemende volkomenheid gebragt, in ons land, dat meer dan eenig ander de onbelemmerde water-gemeenschap behoeft, zoo in vrede tot handels-bevordering als in oorlog tot verdediging, de gunstigste aanwending en de meeste uitbreiding moge verkrijgen.

****.

I E T S

OVER DE VOOR- EN NADEELEN DER BEIDE WIJZEN VAN DE BUSKRUID-TONNEN LEGGENDE EN EINDELINGS OF STAANDE IN DE KRUID-MAGAZIJNEN TE STAPELEN.

Eene noot, op bladz. 226 des derden Deels van den *Militairen Spectator* voorkomende, waarin gezegd wordt: « *De buskruid-tonnen eindelings of op de kimmen te stapelen, is nergens, zoo veel wij weten, in gebruik, en schijnt ook ten aanzien der stabiliteit en beweegbaarheid onvoordeelig,* » heeft aanleiding gegeven dat de bedoelde wijze, namelijk de tonnen op de kimmen of staande te stapelen, voorstanders heeft gevonden, beweerende dat de stabiliteit daarbij niets te wenschen overig laat en de beweegbaarheid zeer voordeelig is, waartoe de wijze van opberging in de kruid-torens aan de Schie, even buiten Delft, (ongeveer het jaar 1662 gebouwd) ten voorheelde wordt aangehaald (1). In deze torens, binnenwerks lang en breed, ruim 7,60, en hoog onder den sluitsteen des gewelfs 7,70 ellen, staan soms 16 tonnen in het lange en 16 in het breede tegen elkander, en 10 à 11 tonnen hoog; alleen aan de voorzijde eene halve ton verspringende, en alzoo aldaar trapsgewijze. De onderste rij bevat dienvolgens 16 x 16 of 256 tonnen, de tweede 240, de derde 240, de vierde 224, enz., naar gelang der kromming van het wulf. De voordeelen bij deze ordening der buskruid-tonnen in de opbewaring, zouden bestaan: 1°. Dat de tonnen minder lijden. 2°. Dat het maximum van buskruid-tonnen kan geplaatst worden, daar de opstapeling deszelfs grenzen wordt aangewezen, door de hoogte der gewone vertrekken. 3°. Dat men geene tonstellingen behoeft. 4°. Dat de buskruid-magazijnen geene zolder- of balklaag behoeven.

Wij erkennen niet geweten te hebben, dat in de bovengenoemde kruid-torens — welligt ook het eenige bestaande voorbeeld — eene eindelingsche opstapeling bestaat. Intusschen roepen wij de aandacht der artillerie op dit onderwerp in; want werden deze voordeelen ook elders, even als te Delft, in de gewone buskruid-magazijnen bevestigd, dan zoude men voorzeker $\frac{1}{3}$ meer buskruid kunnen bergen, en daarenboven zal de nog hangende onzekerheid, over de min of meerdere voordeelen om, tot besparing van ruimte en kosten, het buskruid

(1) Zie de *Nederlandsche Militaire Spectator*, 4de Deel, n°. 2, bladz. 44.

in gemetselde bakken of wel de tonnen in zoogenaamde *étagères* te bergen, van zelve vervallen; terwijl men almede, bij den bouw van nieuwe buskruid-magazijnen aanzienlijke sommen zoude kunnen besparen, door dezelve minder ruimte te geven.

Opmerkelijk moet het intusschen voorkomen, dat in de *Aide-Mémoire* van deze wijze van eindelingsche opstapeling, in geene der 510 buskruid-magazijnen, in Frankrijk aanwezig, gewag wordt gemaakt; evenmin schijnt dezelve in Engeland gebruikelijk te zijn, waar nogtans eene zoodanige stapeling, wegens de meerdere sterkte der tonnen, ten gevolge der koperen banden, minder zwaarigheid aanbiedt. Dat ook de gewone wijze van opstapelen met liggende tonnen, in rijen van 2 of meer diep en 3 à 5 el hoog, met de merken buitenwaarts, en met gangen van 0,90 à 1 el breedte wederzijds elken zoodanigen stapel, in kruid-magazijnen van *genoegzaam voorhanden binnen-ruimte*, de voorkeur verdient, schijnt ons als weinig betoog noodig te hebben; want, niet alleen dat het van belang is, om de buskruid-tonnen luchtig en niet te dicht gepakt op elkander te leggen, ten einde verstikking van het hout der tonnen en klontering van het buskruid te voorkomen; maar ook is het van veel belang, bij kruidkeeringen of onderzoek, zoo veel mogelijk alle tonnen te kunnen overzien, dezelve gemakkelijk te naderen, de merken van ouderdom en soort te erkennen, en, zonder klimming of verheffing, de tonnen bij de beide kimmen dadelijk (en dus zonder kantelen) aan te vatten en weg te dragen.

Het buskruid, op zichzelf genomen, is voor het krijgswezen van zoo groot belang, dat, om het op den duur droog, gezond en steeds dadelijk vervoerbaar te bewaren, den kruid-magazijnen voortaan eene eerder overtollige binnen-ruimte diende gegeven te worden, namelijk zoodanige, dat er voor zekere verlangde capaciteit, op de gewone wijze gestapeld, nog steeds de halve kubieke binnen-ruimte onaangevuld overbleef. De ondervinding doet ons trouwens bijna overal ontwaren, dat, in alle, zeer kleine bergplaatsen, vertrekken en houten depôt-magazijntjes, welke gedurende armeringen schier geheel met buskruid-tonnen opgevuld worden, dat is, door hooge en diepe opstapelingen, zonder gangen of tusschen-ruimten, de banden en het vaatwerk spoedig verstikken, en het buskruid in dezelve zich dikwerf tot klonters zamenvoegt. De kruid-magazijnen in de vestingen dienden dus voortaan eene allezins voldoende binnen-ruimte voor de te bergen hoeveelheid buskruid te bekomen, ten einde niet tot onregelmatige of gewaagde opstapelingen, welke alleen de nood, in torens, kelders en andere ongeschikte magazijnen kan billyken, over te gaan. In het kort, de magazijnen moeten zich naar de hoeveelheid en eene bekwaame bergwijze van het buskruid schikken, en niet het omgekeerde.

Daar de buskruid-tonstellingen, hoofdzakelijk ten doel hebben om tegen het optrekken der vochten van eenen kouden of natten vloer te dienen, en alzoo de buskruid-tonnen niet onmiddellijk in aanraking met dezen vloer te brengen, zoo zien wij niet in, dat hij een eindelings opstapelen der tonnen de tonstellingen overbodig zouden worden.

Wanneer wij vroeger de zwaarigheid opperden, dat de stapeling der tonnen op de kimmen, opzigtelijk de stabiliteit onvoordeelig schijnt, dan werd daarbij gezins eene opstapeling als die in de kruid-torens bij Delft bedoeld. Immers deze zondigt daarin niet; maar wij bedoelden het geval, waarin men den vorm der gewone voorgeschrevene stapels wilde volgen; terwijl die in genoemde torens slechts in eene vierkante aanvulling des vertreks bestaat,

waarbij ons nogtans de beweegbaarheid, wat men er dan ook van zeggen moge, onvoordeelig schijnt. Immers om de benedenste laag te naderen, moet men bevorens meer dan de helft van al de opgestapelde tonnen afnemen en uitdragen, en om daarmede te beginnen, moet men, om de bovenste rij te genaken, trapsgewijze over de bodems der onderste loopden, tenzij er doorgaande planken over de kimmen gelegd werden; en in plaats van — even als bij de gewone liggende rijen in de stapels — de tonnen dadelijk bij de beide kimmen te kunnen aanvatten, moet nu elke staande ton bevorens gekanteld worden. *Gassendi*, *Hoyer* en anderen, keuren niet alleen de hooge opstapelingen (meer dan 5) af, wegens de daartoe vereischte trappen, maar ook uithoofde van het gevaar van omvallen van buskruid-tonnen, het stooten of schokken, en daardoor verspreiden van het meel-pulver.

Met bij onze gewone stapels met tusschenruimten of gangen, de buskruid-tonnen met staande in plaats van liggende rijen te stapelen, zoude men in de gewone kruid-magazijnen weinig winnen; terwijl in dit eerste geval, eene rij van 4 tonnen hoogte, op de stelling reeds omtrent 2,84 el boven den vloer komt, en alzoo 0,93 el hooger dan op de gewone wijze liggende opgestapeld. Hierdoor kan men de bovenste laag tonnen moeilijker bereiken; ook wordt daarbij, opzigtens plaatsgewin, geen noemenswaardig voordeel verkregen; integendeel, bij eene lengte van 7 tonnen, houdt reeds de liggende stapel van 5 tonnen ruim 1 ton meer in dan de staande. Daarenboven voorziet men bij een verwerken niet alleen meer moeilijkheid, maar het gevaar van afstorten zal ook met de hoogte toenemen. Verder schijnt men, bij het verwerken van eenen zoodanigen stapel, aan het intrappen der bodems blootgesteld te zijn, namelijk, wanneer door vochtigheid of droogte vele hoepen zijn afgesprongen. Eindelijk is men genoodzaakt, om bij buskruid-keeringen eene groote hoeveelheid tonnen te moeten uithalen, alvorens het opstapelen te kunnen hervatten (1).

Dat de tonnen, op de kimmen rustende en alzoo staande gedrukt of geschokt wordende, minder zouden lijden dan op den buik liggende, schijnt mede nog niet bewezen te zijn, want de niet sterk gebuikte en bijna cilindrieke tonnen (gelijk die waarin het buskruid gedaan wordt) kunnen vaak, in de strekking der as op de duigen, met eenen niet zeer sterken hamerslag of schok ondig gemaakt worden, terwijl zulks op den buik of op het gewelfde gedeelte, wegens het convergeren der duig-voegen, minder gevaarlijk schijnt. Ook bestaat er welligt eene reden, waarom men in de magazijnen en pakhuizen van brouwers, wijnkoopers en distillateurs meerendeels de tonnen liggende vindt opgestapeld. Eindelijk schijnt het ook van belang te weten, hoe lang de staande opstapeling in de kruid-torens nabij Delft wel aldus heeft plaats gehad; ten einde daaruit te kunnen afleiden, of bij deze wijze van opbewaring, na elke 10 à 20 jaren, het buskruid, mitsgaders de hoepels en vaatwerk, even goed of beter dan bij de gewone liggende opstapeling, in eenzelfde tijdvak, zijn bewaard bevonden.

Wij geven deze overwegingen en bedenkingen slechts als de onze, gaarne voor meer gegronde tegenwerpingen en rijpere ondervinding plaats ruimende, en hopen dus dat dit niet onbelangrijke onderwerp, door meer bevestigende waarnemingen en opmerkingen moge toegelicht worden. *Du choc des opinions jaillit le vrai et l'utile!*

M.....

(1) Men raadplege dienaangaande ook het voortreffelijke werk van den kapitein *de Bruijn*, Voorlezingen over de Artillerie, bladz. 231.

B I J L A G E I V,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 4de Deel n°. 4.

(Maand October, 1835.)

Getrouw aan de belofte, door ons in het vorige hoofdstuk gedaan, laten wij hieronder volgen, het bedoelde koninklijk besluit. Wij voegen daarbij de voorschriften van het examen n°. 1; later zullen de overige in dat besluit aangehaalde voorschriften door ons worden opgenomen. Overigens zijn wij in staat gesteld geworden, de strekking dier voorschriften met meerder kennis van zaken, te kunnen nagaan; terwijl dit ons reeds aanleiding heeft gegeven, eenige min algemeen bekende onderwerpen meer opzettelijk te behandelen, waarvan de volgende nummers van dit tijdschrift de vruchten zullen aanbieden. Zoo doende zullen de officieren van het Nederlandsche Leger, over dit onderwerp, in den *Militairen Spectator* eenen voorlichtenden vriend vinden, steeds met den besten wil beziel, zich dáár heen te wenden, waar hij meer dadelijk van nut kan zijn. Hierdoor wordt onze werkring aanmerkelijk uitgebreid; doch ook daardoor doen wij eenen grooten stap nader tot ons voorgesteld doel; terwijl wij ons met de, zoo wij vertrouwen, niet ongegronde verwachting strelen, dat onze bereidwilligheid in deze door eene toenemende deelneming zal beloond worden.

Wij WILLEM, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, Groot-Hertog van Luxemburg, enz., enz., enz.

Willende eenige algemeene bepalingen maken zoo omtrent het bevorderen in het vervolg van eerste luitenants tot kapitein of ritmeester, als omtrent het verheffen van militairen tot den rang van officier, mitsgaders omtrent het toelaten bij de korpsen van vrijwilligers om naar den rang van officier te dingen, het een en ander uitsluitend voor de wapens der infanterie en kavalerie;

Overwegende dat zoo wel bijzondere bekwaamheden en kennis in het militaire vak, als trouwe langdurige dienst, de hoofdpunten zijn, welke in het welbegrepen belang van ons leger, bij het bevorderen van officieren tot eenen hooger rang, op den voorgrond verdienen te worden geplaatst, alsmede dat het voor Onze dienst hoogst wenschelijk is, dat de meeste talentvolle officieren nog in de kracht huns levens de hoogere rangen kunnen bereiken;

Verlangende, in overeenstemming met dat beginsel, zoodanige bepalingen te maken, als welke het uitzigt openen van eene vroegere bevordering voor die officieren, welke door buitengewone krachtsinspanning in het beoefenen der krijgskundige wetenschappen, zich daarin, met bijzondere bekwaamheden en kennis hebben toegerust, zonder het bilijk vooruitzicht op de bevordering te ontnemen aan hen, die, door eene langdurige militaire loopbaan eene eervolle ancienniteit hebben verkregen;

Verlangende wijders dat de jonge lieden welke als vrijwilligers in dienst treden, met oogmerk om eenmaal naar den rang van officier te dingen, die voorbereidende kennis bezitten, welke hun van nut kan zijn tot het verkrijgen der kundigheden, welke van hen gevorderd worden, in geval zij eenmaal in vervolg van tijd tot het afleggen van een examen voor den rang van tweeden luitenant mogen worden toegelaten;

Op de voordragt van den Directeur-Generaal van Oorlog, *ad interim*, Ons met goedkeuring van Onzen beminden Zoon den Admiraal- en Kolonel-Generaal aangeboden;

Herzien Ons besluit van den 25. September 1826, n°. 9,

Hebben besloten en besluiten:

Artikel 1. De bepaling, vervat in artikel 4 van Ons besluit van den 25. September 1826, n°. 9, volgens welke het afleggen van een examen noodzakelijk vereischt wordt om in aanmerking te komen voor eene bevordering tot kapitein, wordt mits dezen, voor de infanterie en kavalerie met de dagteekening dezes ingetrokken.

Art. 2. Te rekenen van den 1. Julij 1836, zullen de eerste luitenants bij die wapens, welke alsdan twee jaren in dezen graad gediend zullen hebben, zich kunnen aanbieden om het examen n°. 1, vastgesteld bij Ons besluit van den 23. December 1827, n°. 139, af te leggen.

Art. 3. Van de zoodanigen der laatstbedoelde eerste luitenants die aan de vereichten van dit examen zullen hebben voldaan, zal bij het departement van Oorlog eene afzonderlijke ranglijst worden opgemaakt en aangehouden, terwijl, bij voorkomende open plaatsen van kapitein of ritmeester de lijst dezer officieren aan Ons zal worden aangeboden, om uit dezelve eene keus te doen, overeenkomstig met het voorbehoud van Ons besluit van den 20. Junij 1822, n°. 30.

Art. 4. Te beginnen met 1°. Julij 1837, zullen de bepalingen voor het afleggen van examen tot tweede luitenants vastgesteld bij Ons besluit van den 25. September 1826, n°. 9, voor de infanterie en kavalerie wederom in werking worden gebracht, zoodanig als dezelve zijn opgenomen in het voorschrift van examen, litt. D van dit besluit; terwijl dus ook de bepalingen van artikel 9 van dit voorschrift worden in stand gehouden.

Art. 5. Bijaldien, vóór het tijdstip in artikel 4 aangegeven, eene bevordering tot tweede luitenants bij de infanterie of kavalerie mogt plaats hebben, of wel dat ook later door de omstandigheden, eene of meerdere benoemingen tot dezen graad mogten gedaan worden zonder voorafgaand examen, zullen de dus bevorderde tweede luitenants, alvorens in aanmerking te kunnen komen om tot eerste luitenants bevorderd te worden, hetzelfde examen ten genoegte moeten afleggen, waaraan zij anders, bij hunne eerste bevordering, elk volgens zijne positie onderworpen zouden zijn geweest.

Art. 6. De laatstelijk bedoelde officieren zullen, twee jaren na hunne rangsvrijwilliging, gerechtigd zijn zich aan te bieden om het hier bedoelde examen af te leggen.

Art. 7. Voortaan zal niemand worden toegelaten of aangesteld als vrijwilliger bij de infanterie of kavalerie, om later naar den graad van officier te dingen, ten zij alvorens een examen te hebben ondergaan, en daaraan volkomen voldaan te hebben.

Art. 8. De voorwaarden welke bij dit examen zullen moeten worden vervuld, om in aanmerking te komen tot plaatsing als vrijwilliger, zullen dezelfde zijn als die, welke van toepassing zijn bij de admisie op de militaire academie, en zoodanig als dezelve zijn opgegeven in het negende hoofdstuk van het reglement voor deze academie vastgesteld; terwijl ondertusschen de kinderen van officieren beneden den graad van hoofd-officier verschoond zullen zijn van de vervulling van het vervatte in § c van artikel 357 van voornoemd negende hoofdstuk.

Hetzelfde voorrecht zal kunnen worden toegekend aan de kinderen van hoofd-officieren, bijaldien laatstgemelden schriftelijk hun verlangen dien aangaande te kennen geven en zich in de onmogelijkheid bevinden, het gezegde bij § c van artikel 357 te doen vervullen.

Art. 9. De wijze van toelating tot het examen en hoedanig hetzelfde zal worden afgenomen, alsmede de tijd en de plaats-

bepaling, zal later door het Departement van Oorlog worden geregeld, terwijl in allen gevalle slechts eenmaal 's jaars, een dergelijk examen zal worden afgenomen.

De Directeur-Generaal van Oorlog, *ad interim*, is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschriften zullen worden gezonden aan Onze beminde Zonen den Veld-Maarschalk, en den Admiraal- en Kolonel-Generaal, tot informatie.

Gegeven te 's Gravenhage, den 8. September des jaars 1835, van Onze regering het twee-en twintigste.

(Getekend) WILLEM.

(Get.) J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.
Accordeert met deszelfs origineel,

De Griffier ter Staats-Secretarie,
(Get.) L. H. ELIAS SCHOVEL.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal

bij het Departement van Oorlog,

(Get.) J. P. SCHEFFER.

VOORSCHRIFTEN

van examen door de 1^e Luitenants der Infanterie, Kavalerie en Mariniers af te leggen, tot het erlangen van aanspraak op bevordering tot Kapitein of Ritmeester, krachtens artikels 4 en 5 van het besluit van 25 September 1826, n°. 9.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

In deze voorschriften worden slechts de onderwerpen en onderdeelen aangewezen waarover de examina loopen zullen.

Er zal nimmer eene bepaalde volgorde of reeks van vragen voor het examen worden opgesteld, vermits het aan hen, die het afleggen, onbekend moet blijven, welke vragen men hun doen zal, opdat zij zich niet, door middel van het eenvoudig van buiten leeren van antwoorden, zouden kunnen voorbereiden, en zich aldus door oppervlakkigen schijn van bekwaamheid voordoen.

Zoo veel mogelijk zal men de antwoorden der geëxamineerden, door voorbeelden doen ophelderen en toepassen, welke voorbeelden gedeeltelijk aan hunne keus overgelaten en gedeeltelijk door de examinatoren zullen worden aangegeven.

Ook zal men de kandidaten eenige vragen en opgaven ter beantwoording en oplossing voorleggen, en zich daarbij verzekeren, dat dit door hen zelve en zonder hulp geschiedt; waardoor de goede gelegenheid ontstaat, om hunne taalkennis te beoordeelen en hunnen aanleg tot het verkrijgen van eenen goeden stijl in het opstellen van militaire rapporten, orders of dispositien te leeren kennen.

De bedrevenheid der kandidaten in het militaire teekenen, zal, door eenige door hen afgewerkte stukken moeten blijken.

EXAMEN, n°. 1.

Af te leggen door degenen, die op de militaire akademie, militaire scholen, of anderszins het wetenschappelijk onderwijs ontvangen hebben.

VOOR DE INFANTERIE.

Wiskunde, Aardrijkskunde en Geschiedenis.

ART. 1. Over deze wetenschappen zullen vraagstukken ter beantwoording worden opgegeven, in overeenstemming met hetgeen bepaald is, bij het 2° hoofdstuk van het voorschrift ter regeling van de studien der officieren, litt. E.

ART. 2. Meer bijzondere kennis van het wapen der Infanterie en der vereischten om een goed officier te wezen.

Het nut en de voordeelen van het wapen der Infanterie, de zamenstelling derzelve in ons Rijk en bij de naburige mogendheden.

Overzicht der algemeene kennissen, welke aan een officier en vooral aan dien der Infanterie, van nut kunnen wezen, of die, welke van hem kunnen gevorderd worden, alsmede der eigenschappen, welke bij dient te bezitten.

Kennis der Wapenen.

ART. 3. De eigenschappen, het onderhoud, het kaliber, de lading en schoots-verheden van de geweren, pistolen en karabijnen, alsmede die van het walgeweer (dubbelhaak), deszelfs bestemming en de waarschijnlijkheid van treffen, met al deze vuurwapenen in de onderscheiden omstandigheden en bij de verschillende wijzen, op welke van dezelve gebruik wordt gemaakt.

Het vervoer der draagbare wapenen, het vervaardigen der patronen, de eigenschappen der vuursteenen, de benodigde voorraad van munitie voor de Infanterie te velde, en hoe dezelve gepakt en medegevoerd wordt.

Lage en hoogere taktiek en kleine oorlog.

ART. 4. Bedrevenheid in de exercitie-reglementen, kennis der gronden en regelen, op welke de onderscheiden aangenomen bewegingen en gegeven voorschriften gevestigd zijn. Vergelijking van de onderscheiden passen, derzelve lengte en snelheden, onderling, en met die der troepen van andere mogendheden; alsmede der daaruit voortvloeiende onderscheiden sneheden van de marschen, de berekening van den benodigden tijd tot het doen van eenen aanval door de Infanterie; de verschillende gangen, snelheden en bewegingen der kavalerie, en de tijd, welke tot het doen eener charge noodig is. De wijze van vechten in onderscheiden landstreken en op verschillende terreinen, zoo wel ten aanzien van gesloten als verspreide gevechten; het gebruik van de bajonet; het nut van eene militaire oogmaat en hoe dezelve wordt verkregen en geoefend. Kennissen en hoedanigheden, die de aanvoerder van een detachement te velde moet bezitten. Wat bij het uitzetten van voorposten valt op te merken, en hoe deze op de beste en veiligste wijze uitgesteld worden; de aanval en verdediging derzelve, het geleiden van detachementen, uit Infanterie en Kavalerie bestaande, in de nabijheid van den vijand, hoe dezelve in verschillende terreinen aan te vallen en de regels bij eenen daarop volgenden terugtocht in acht te nemen; het gebruik van een dusdanig detachement bij den aanval of de verdediging van de verschillende soorten van posten; het doen van verkenningen en geheime expeditien; het beletten van vijandelijke fourageringen, aanvallen van konvoijen, het begeleiden en verdedigen derzelve, en het stellen van hinderlagen.

De pligten en het gedrag in acht te nemen bij de voor- of achterhoede; wijze op welke rivieren worden overgetrokken, doorwaad of overgezwommen, en hoedanig de troepen tot dit einde worden gesteld; het in- of ontschepen van troepen en de onderscheiden wijzen van communicatien en militaire noodbruggen aan te leggen; de spoedigste wijze, op welke een troep Infanterie in bijzondere gevallen kan worden vervoerd; het vervaardigen en het gebruik van signalen.

De evenredigheid, welke in eene gegeven omstandigheid behoort te bestaan tusschen de onderscheiden wapenen, tot de zamenstelling van een leger, zoo in open en doorsneden, als in vlakke en bergachtige landen. Wijze om hetzelfde in orde van bataille te stellen, en de grondregels der legeringskunst; regelen bij de kantonementen in acht te nemen, en hoe dezelve worden verzekerd en verdedigd; wijze om een land tegen het heffen van contributien door den vijand te beveiligen, en om deze in tegendeel in vijandelijk land te heffen.

Het regelen der marschen van legerkorpsen, met toepassing op verschillende terreinen. Hetgeen in acht is te nemen en te verrigten bij het vervolgen van eenen geslagen vijand, en ook in het omgekeerd geval, wanneer men terug moet trekken; re-

gelen, naar welke men zich te gedragen heeft, bij het door- of overtrekken van terrein-hindernissen, tegenover of in nabijheid van den vijand, zoowel voorwaarts als terug trekkende, hetzij door holle wegen, bergpassen, bosschen, over rivieren enz.

Maatregelen en voorzieningen te nemen, voor het aannemen of beginnen van eenen veldslag; pligten van een' Veldheer, gedurende denzelfden, en punten waarop voornamelijk zijne aandacht en oplettendheid moet gevestigd zijn. Ondernemingen welke tegen eene vesting kunnen plaats grijpen; de pligten van een' Officier met den aanval of verdediging derzelve belast,

Over de Bevestigingskunst.

ART. 5. De onderscheiden soorten van veldwerken, hun doel, de wijze van traceren en het opwerpen derzelve, middelen om, naar omstandigheden, aan deze werken nog meer sterkte te geven. De benaming der deelen eener vesting en het doel derzelve, benevens die der buitenwerken; wijze hoedanig men meent, dat de sterkte eener vesting te beoordeelen en te bepalen is; welke rang aan dezelve zoude kunnen worden toegekend; het berekenen der bezetting, welke tot hare verdediging vereischt wordt. Onderscheiden soorten van aanvallen tegen vestingen en hoedanig de Infanterie daarbij te gebruiken is.

Tijdvakken van aanval en verdediging. Begrip van een op vestingen gegrond stelsel van verdediging van een land, en hoe die vestingen, naar gelang van de omstandigheden, en de graadheid van het land, behooren gelegen te zijn; kennis van eenige bijzondere beroemde en welgevoerde belegeringen en verdedigingen van vestingen en van hetgeen waardoor zij voornamelijk beroemd en opmerkenwaardig zijn.

Over de Artillerie-wetenschap.

ART. 6. De schootsverheden van het veldgeschut en de waarschijnlijkheid van treffen en te doene uitwerking met hetzelfde; voorts die van het belegeringskanon van 24, 18 en 12 \mathcal{E} en den houwtser van 20 duim; de voornaamste worpsverheden van de mortieren van 29, 20 en 13 duim, van de kogel- en steenmortieren, en welke voorwerpen uit dezelve geworpen worden; welke ondersteuning de Infanterie in de onderscheiden voorkomende gevallen, in het veld, van de artillerie te verwachten heeft, en hoedanig gecombineerd met dezelve te ageren is; de samenstelling der Artillerie, hare verhouding tot de Infanterie en Kavalerie en waarop deze gegrond is.

Hetgeen op marschen, in kampementen, kantonnementen, enz., alsmede bij parken, in het oog is te houden.

Strategie.

ART. 7. Eigenlijk begrip derer wetenschap, grondregelen van deselve. Eigenschappen en operatielijnen, operatie-objecten en van eene basis van operatiën, met aanhaling van voorbeelden, tot toepassing. Verschil en betrekking, bestaande tusschen het plan of ontwerp tot eenen veldtocht en van dat tot eene operatië. De onderscheiden soorten van oorlogen. Hetgeen bij het ontwerpen van het plan tot eenen veldtocht is in acht te nemen, naar gelang der omstandigheden, in welke de oorlogvoerende mogendheden zich kunnen bevinden, zoowel bij eenen aanvallenden als verdedigings-oorlog. Het bestaand verschil, en de toch tevens bestaande betrekking tusschen de taktiek en de strategie.

VOOR DE KAVALERIE.

Wiskunde, Aardrijkskunde en Geschiedenis.

ART. 1. Over deze wetenschappen zullen vraagstukken ter beantwoording worden opgegeven, in overeenstemming met hetgeen bepaald is, bij het 2^e hoofdstuk van het voorschrift ter regeling van de studien der Officieren, la. E.

ART. 2. Meer bijzondere kennis van het wapen der Kavalerie en de vereischten om een goed Officier te wezen.

De eigenschappen, het doel en het nut van het wapen der Kavalerie, de samenstelling derzelve in ons Rijk, en bij de naburige mogendheden; Overzicht der algemeene kennis, welke aan eenen Officier en vooral aan dien der Kavalerie van nut

kunnen wezen, of die, welke van hem kunnen gevorderd worden; alsmede de eigenschappen, welke hij behoort te bezitten.

Kennis van de wapenen.

ART. 3. De wapenen waarmede de Nederlandsche Kavalerie uitgerust is; derzelver eigenschappen, samenstelling, onderhoud en hoedanig zij opgelegd werden.

Het vervaardigen der patronen, het pakken, vervoeren en de benodigde voorraad derzelve in het veld. De eigenschappen der vuursteenen, de schoots-verheden, waarschijnlijkheid van treffen en uitwerking van de karabijn en de pistool, alsmede van het Infanterie-geweer.

Kennis van het Harnachement.

ART. 4. Eigenschappen van een goed zadel, en bijzonder van die, bij de Nederlandsche Kavalerie in gebruik; hunne hoedanigheden en samenstelling. Eigenschappen van de stangen en vooral van die bij dezelve aangenomen. Wijze van bepakkings van al de voorwerpen van de kleeding en het equipment en de plaatsing van de fourage op de paarden.

Paardenkennis.

ART. 5. De vereischten van goede kavalerie-paarden, en welke goede of welke nadeelige hoedanigheden de Nederlandsche rassen bezitten. Invloed van de wijze van voeding en reiniging der paarden. Door welk ander voedsel de gewone voeding kan vervangen worden. De behandeling en afrigting der remonte-paarden, kennis van derzelver voornaamste ziekten, en aan te wenden middelen bij geringe en plotseling overvallende ongesteldheden, als het verlies van etenslust, kolijkbevanging, vernageling, kroombetrapping, mok, drukking.

Lage en hoogere taktiek en kleine oorlog.

Bedrevenheid in de exercitie-reglementen; kennis der gronden en regelen, op welke de onderscheiden aangenomen Bewegingen en gegeven voorschriften gevestigd zijn; vergelijking van de onderscheidene gangen en charges der Nederlandsche Kavalerie, met die van andere mogendheden. De snelheden der Infanterie, zoo bij den marsch, als bij het doen van eenen aanval; de benodigde tijd voor eenige van derzelver manoeuvres, en de overeenkomst en betrekking van deze, met die der Kavalerie; gebruik van dit wapen bij onderscheiden aanvallen. Het nut van eene militaire oogmaat, hoe dezelve geoefend wordt; kennissen en hoedanigheden, welke de Kommandant van een detachement moet bezitten, wat hij het uitstellen van voorposten moet worden in acht genomen en hoedanig zulks op de beste en veiligste wijze geschieden kan; de aanval en verdediging van dezelve; het doen van verkenningen en ondernemingen, als partijganger en bij geheime commissien. Het fourageren in de nabijheid van den vijand; te houden gedrag bij het aanvallen van fourageringen; beletten van vijandelijke fourageringen. Het overtrekken van rivieren, hetzij doorwaadbare of ondoorwaadbare, het aanleggen van communicatiën; het trekken over militaire bruggen; het bivouaqueren. Het nemen van kantonnementen, met al wat hierbij is in acht te nemen. Het gebruik der Kavalerie, bij den aanval van posten en dorpen, zoo wel alleen, als met Infanterie vereenigd, als ook bij de voor- achterhoede. Het hegeleiden, verdedigen of opligten van konvoojen, het leggen van hinderlagen, enz.

Het vervaardigen en aanwenden der te veldte gebruikt wordende seinen. De evenredigheid, welke in eene gegeven omstandigheid bestaan moet, tusschen de onderscheiden wapenen bij een leger, zoo in open of doorsneden, als in vlakke of bergachtige landen; regelen van de marschen met hetzelfde, met toepassing op verschillende terreinen en plaatsing in bataille. Het in acht te nemen, bij het vervolgen van een' geslagen vijand, en omgekeerd wanneer men zelf moet terugtrekken. Grondbeginselen, naar welke men zich gedragen moet, bij het door- of overtrekken van terreinhindernissen, tegenover of in nabijheid van den vijand, zoo wel voorwaarts als terugtrekkende, hetzij door holle wegen, bergpassen, bosschen, over rivieren enz.

Maatregelen en voorzieningen te nemen voor het aannemen of beginnen van eenen veldslag. Pligten van een' Veldheer, gedurende denzelfden, en punten, waarop hij voornamelijk te letten heeft.

Over de bevestigings-kunst.

ART. 7. De onderscheiden soorten van veldwerken, hun doel, wijze van traceren, en het opwerpen derzelve. De middelen naar omstandigheden, aan deze werken nog meer sterkte te geven. De benaming der deelen eener vesting en het doel derzelve, benevens die der buitenwerken, onderscheiden soorten van aanvallen tegen dezelve. Tijdvakken van aanval en verdediging, en hoedanig de Kavalerie daarbij te gebruiken is; begrippen van een op vestingen gegrond stelsel van verdediging van een land, en hoe die vestingen, naar gelang van omstandigheden, en de geaardheid van het land, behooren gelegen te zijn; kennis van eenige bijzonder beroemde en welgevoerde verdedigingen van vestingen.

Over de artillerie-wetenschap.

ART. 8. De schootsverheden van het veldgeschut, de waarschijnlijkheid van treffen, en de te doene uitwerking met hetzelfde; welke ondersteuning de Kavalerie in de onderscheiden voorkomende gevallen, in het veld, van de Artillerie en voornamelijk van de rijdende Artillerie, te verwachten heeft, en hoedanig gecombineerd met dezelve te ageren. De zamenstelling der Artillerie, hare verhouding tot tot de Infanterie en Kavalerie, en waarop dezelve gegrond is. Hetgeen op marschen en kantonementen, kampementen, alsmede bij posten, in het oog is te houden.

Strategie.

ART. 9. Eigenlijk begrip van deze wetenschap en grondregels van dezelve, eigenschappen van operatie-lijnen, operatie-objekten en van eene basis van operaties, met aanhaling van voorbeelden tot toepassing. Verschil en betrekking, bestaande tusschen een plan of ontwerp tot eenen veldtocht, en van dat tot eene operatie; de onderscheiden soorten van oorlogen.

Hetgeen bij het ontwerpen van het plan van eenen veldtocht is in acht te nemen, naar gelang der omstandigheden, in welke de oorlog voerende mogendheden zich kunnen bevinden, zoo wel bij eenen aanvallenden, als verdedigings-oorlog. Het bestaande verschil en de toch tevens bestaande betrekking, tusschen de taktiek en strategie.

VOOR DE MARINIERS.

Wiskunde, Aardrijkskunde en Geschiedenis.

ART. 1. Over deze wetenschappen zullen vraagstukken ter beantwoording worden opgegeven, naar gelang van het onderwijs dat elk heeft ontvangen.

ART. 2. De eigenschappen van de bijzondere dienst der Mariniers en de kennissen, welke tot het wel volbrengen van dezelve vereischt worden.

ART. 3. De eigenschappen en het onderhoud der draagbare wapenen, aan hunne dienst eigen; de lading, schootsverheid en uitwerking van het Infanterie-geweer, alsmede het gebruik van de bajonet, het vervaardigen der patronen en de eigenschappen der vuursteenen.

Taktiek en kleine Oorlog.

ART. 4. Bedrevenheid in de exercitie-reglementen. Het aanvoeren van kleine detachementen; kennissen van hoedanigheden, welke de Kommandant derzelve moet hebben, hoe den vijand met zulk een detachement aan te vallen of te overrompelen, of zich des noods terug te trekken. Het overtrekken, doorwaden of doorzwemmen van rivieren; het vervaardigen en het gebruik van signalen, en het aanvallen of verdedigen van kusten.

ART. 5. De onderscheiden soorten van veldwerken, hun doel, wijze van traceren en het opwerpen derzelve.

De middelen om, naar omstandigheden, deze werken nog meer

kracht bij te zetten. Het aanleggen en het bekleeden van gewone kust-batterijen.

De benaming der deelen eener vesting, het doel derzelve en dat der buitenwerken; welke soorten van aanvallen tegen eene vesting kunnen worden ondernemen, en hoe de tijdvakken van aanval en verdediging bepaald worden.

ART. 6. De bediening en de schootsverheden van het scheeps-geschut en die van het op de kusten gebruikelijk zwaar geschut. Het rigten tegen in beweging zijnde voorwerpen, en het schieten met gloeiende kogels, alsmede eenige der voornaamste worpsverheden van de mortieren van 29, 20 en 13 duim, van de kogel- en steenmortieren, en welke voorwerpen uit dezelve geworpen worden.

EXAMEN n°. 2.

Af te leggen door hen, die oóór het vaststellen bij 's Konings besluit van den 25 September 1826, n°. 9, litt. D., van een voorschrift van examen, tot den rang van Officier bevorderd zijn geweest en geen volledig wetenschappelijk onderwijs genoten hebben, alsmede door hen, die Officier zijn geworden, ten gevolge van de bepalingen voorkomende in artikel 9 van hetzelfde voorschrift.

VOOR DE INFANTERIE.

Geschiedenis en Aardrijkskunde.

ART. 1. Over deze wetenschappen zullen vragen ter beantwoording opgegeven worden, als art. 1 van het examen n°. 1.

ART. 2. Als art. 2 van het examen n°. 1.

ART. 3. Als art. 3 van het examen n°. 1.

Lage en hoogere taktiek en kleine oorlog.

ART. 4. Bedrevenheid in de exercitie-reglementen, kennis der gronden en regelen, op welke de onderscheiden aangenomen bewegingen en gegeven voorschriften gevestigd zijn. Vergelijking van de onderscheiden passen, derzelvev leugte en snelheden onderling, en met die der troepen van andere mogendheden, alsmede der daaruit voortvloeiende onderscheiden snelheden van de marschen; de berekening van den benoodigden tijd, tot het doen van eenen aanval, door de Infanterie. De verschillende gangen, snelheden en bewegingen der Kavalerie, en de tijd welke tot het doen eener charge noodig is. De wijze van vechten in onderscheiden landstreken en op verschillende terreinen, zoo wel ten aanzien van gesloten als verspreide gevechten; het gebruik van de bajonet. Het nut van eene militaire oogmaat en hoe dezelve wordt verkregen en geoefend; kennissen en hoedanigheden, die de aanvoerder van een detachement te velde moet bezitten, wat bij het uitzetten van voorposten valt op te merken, en hoe deze op de beste en veiligste wijze uitgesteld worden; de aanval en verdediging derzelve; het geleiden van detachementen, uit Infanterie en Kavalerie bestaande, in de nabijheid van den vijand; hoe denzelfden in verschillende terreinen aan te vallen, en de regels bij eenen daaropvolgenden terugtocht in acht te nemen; het gebruik van een dusdanig detachement bij den aanval of de verdediging van de verschillende soorten van posten; het doen van verkenningen en geheime expeditien, het beletten van vijandelijke fourageringen, aanvallen van konvooyen, het begeleiden en verdedigen derzelve en het stellen van hinderlagen.

De pligten en het gedrag in acht te nemen bij de voor- of achterhoede; wijze op welke rivieren worden overgetrokken, doorwaad of overgezwommen, en hoedanig de troepen tot dit einde worden gesteld; het in- of ontschepen van troepen en de onderscheiden wijzen van communicatien en militaire noodbruggen aan te leggen; de spoedigste wijze, op welke een troep Infanterie, in bijzondere gevallen, kan worden vervoerd; het vervaardigen en gebruik van signalen.

De evenredigheid, welke behoort te bestaan, tusschen de onderscheiden wapenen, tot de zamenstelling van een leger, zoo in vlakke als in bergachtige landen; plaatsing in orde van bataille; het uitsteken van een kamp; het nemen van kantonne-

menten, het verzekeren en verdedigen derzelve; het in acht te nemen en de verrigtingen, bij het vervolgen van eenen geslagen vijand, en ook in het omgekeerde geval, wanneer men terug moet trekken; regelen, naar welke men zich te gedragen heeft, bij het door- of overtrekken van terreinbindernissen, tegenover of in nabijheid van den vijand, zoo wel voorwaarts als terugtrekkende, hetzij door holle wegen, bergpassen, bosschen, over rivieren, enz.

Over de bevestigings-kunst.

ART. 5. De onderscheiden soorten van veldwerken, hun doel, wijze van traceren, en het opwerpen derzelve. Middelen om, naar omstandigheden, aan deze werken nog meer sterkte te geven, de benaming der deelen eener vesting, en het doel derzelve; benevens die der buitenwerken; berekening der benoedigde bezetting, tot hare verdediging, onderscheiden soorten van aanvallen tegen dezelve, en derzelve verdediging; gebruik der Infanterie daarbij.

ART. 6. Over de Artillerie-wetenschap, als artikel 6 van het Examen n°. 1.

VOOR DE KAVALERIE.

Geschiedenis en Aardrijkskunde.

ART. 1. Over deze wetenschap zullen vragen opgegeven worden, als artikel 1 van het Examen n°. 2.

ART. 2. Als artikel 2 van het Examen n°. 1.

ART. 3. Als artikel 3 van het Examen n°. 1.

ART. 4. Als artikel 4 van het Examen n°. 1.

ART. 5. Als artikel 5 van het Examen n°. 1.

Taktiek en kleine Oorlog.

ART. 6. Als artikel 6 van het Examen n°. 1.

Bevestigings-kunst.

ART. 7. De onderscheiden soorten van veldwerken, hun doel, wijze van traceren en het opwerpen derzelve; middelen om, naar omstandigheden, aan deze werken nog meer sterkte te geven; de benaming der deelen eener vesting en het doel derzelve, benevens die der buitenwerken; onderscheiden soorten van aanvallen tegen dezelve; gebruik der kavalerie bij den aanval en de verdediging.

Over de Artillerie-wetenschap.

ART. 8. Als art. 8 van het Examen n°. 1.

VOOR DE MARINIERS.

ART. 1. Als artikel 2 van het examen n°. 1.

ART. 2. Als artikel 3 van het examen n°. 1.

Taktiek en kleine Oorlog.

ART. 3. Bedrevenheid in de exercitie-reglementen; het aanvoeren van kleine detachementen; kennissen en hoedanigheden, welke de Kommandant derzelve moet hebben; het aanvallen of overrompelen van den vijand met zulk een detachement; het terugtrekken met hetzelfde; het uitzetten van een post; het door- of overtrekken van rivieren; het vervaardigen en het gebruik van signalen.

Over de bevestigings-kunst.

ART. 4. De onderscheiden soorten van veldwerken en kustbatterijen, hun doel, wijze van traceren, en het opwerpen derzelve; middelen om, naar omstandigheden, aan deze werken nog meerder sterkte te geven.

Over de Artillerie-wetenschap.

ART. 5. Als artikel 6 van het examen n°. 1.

Goedgekeurd bij 's Konings besluit van den 23sten December 1827, n°. 139.

Mij bekend,

De Secretaris van Staat,

J. G. DE MEY VAN STREEFKERK.

Accordeert met deszelfs origineel,

De Griffier ter Staats-Secretarij,

L. H. ELIAS SCHOVEL,

(geteekend)

(geteekend)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

Tot 2den luit. bij het korps mineurs en sappeurs: de kadets van de Militaire Akademie H. H. Rochell en F. A. Vaillant. Tot onderwijzer voor de kadets van den waterstaat bij het Koninklijk Instituut der Marine te Medenblik: de ingenieur van den waterstaat D. J. Storm Buysing. Voor de militaire geneeskundige dienst in de Oost-Indiën: de heer P. F. Schindele, thans burgerlijk geneeskundige. Tot officier van gezondheid van de 2de klasse bij de 18de afd. inf.: de officier van gezondheid van de 3de klasse H. H. Johanneman, van de afdeling.

VERPLAATSINGEN.

Bij de 12de afd. inf., bij het 2de bat.: de 1ste luit. Beyer, van het 2de bat. der afd. Bij de 2de afd. inf., bij het res-bat.: de 1ste luit. K. A. Madiener, van het 2de bat. der afd. Bij de 17de afd. inf., bij het res-bat.: de 1ste luit.-adjutant Thönhauser, van het depôt. Bij het depôt bat.: de 1ste luit.-adjutant Arriens, van het res-bat., beide der afd. Bij de 2de afd. inf.: de officier van gezondheid van de 3de klasse L. D. Peel, van de batterij rijdende art. n°. 10. Bij de batterij rijdende art. n°. 10: de officier van gezondheid van de 3de klasse A. L. J. Hoelen, van de batterij veld-art. n°. 11. Bij de batterij veld-art. n°. 11: de officier van gezondheid van de 3de klasse J. J. E. Haksteen, van de 2de afd. inf. Bij de ambulances van het leger te velde: de officier van gezondheid van de 3de klasse H. Kofoed, van de 7de afd. inf. Bij de 8ste afd. inf., bij het flank-bat.: de kap. J. J. van Suchtelen tot de Haere, van het 1ste bat. Bij het res-bat.: de kap. P. Groen, van het flank-bat., de kap. P. van Bostraeten, van het 4de bat. Bij het depôt: de kap. J. Salverda, van het res-bat. Bij het res-bat.: de 1ste luit. J. VV. van Elten, van het 4de en de 2de luit. H. M. E. Sluiterman, van het 1ste bat., alle van de afd. Bij de batterij rijdende art. n°. 1: de tijdelijke officier van gezondheid van de 3de klasse J. H. H. Keuss, van de garnizoens- en hospitaal-dienst te Alkmaar. Bij het 1ste bat. jagers: de officier van gezondheid van de 3de klasse C. J. van Hees, van het 4de bat. art. Nat. Mil. Bij de garnizoens- en hospitaal-dienst te Alkmaar: de tijdelijke officier van gezondheid van de 3de klasse M. Blom, van het 1ste bat. jagers. Bij het 4de bat. art. Nat. Mil.: de officier van gezondheid van de 3de klasse J. A. van Bockhoven, van de batterij rijdende art. n°. 1.

EERVOL ONTSLAGEN.

De 2de luit. Nicolaas Lange, van de 3de afd. Noord-Brabandsche schutt. De officier van gezondheid van de 3de klasse J. J. Arentsen, tijdelijk dienende als officier van gezondheid van de 2de klasse bij de 13de afd. inf. De kap. J. Jelle Salverda, de 1ste luit. J. van Lier, beide van het 1ste bat. De kap. K. Oenes van der Veen en de 2de luit. J. R. Huurmans, beide van het 2de bat., alle van de 1ste afd. Vriessche schutt. De kap.-adjutant L. J. van Durmé, de 1ste luit. P. van der Veen, beide van het 1ste bat. De kap. S. WYbenga en de 2de luit. L. C. van Beyma thoe Kingsma, beide van het 2de bat., alle van de 2de afd. Vriessche schutt. De kapitein J. D. Hoekwater, van het 2de bat. der 3de afd. Zuid-Hollandsche schutt. De 2de luit. G. Hendriks, van het 1ste bat. der 1ste afd. Overijsselsche schutt. De officier van gezondheid van de 3de klasse M. Polano, van de ambulance bij het leger te velde. De 1ste luit. D. Th. Notten, van de 8ste afd. inf. De 2de luit. K. J. Minne, van het reg. lanciers. De officier van gezondheid van de 3de klasse H. E. D. Inckell, tijdelijk dienende in de 2de klasse bij de 18de afd. inf.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND.

Aan den kap. J. Drullman, van het depôt der 5de afd. inf. Den 2de luit. G. A. Roelofs, van de 5de afd. inf. Den kap. P. Miltenburg, van de 8ste afd. inf. Den 2de luit. B. Camerlink, van het algemeen depôt der landmagt n°. 33.

GEPENSIONEERD.

De luitenant generaals Gunkel en Croiset. De generaal majoors van Doorn, van Ommeren en Dolleman. De kolonels Monhemius, Geisweit van der Netten, van Hoey en Eichler. De luitenant kolonels Jonquière, van Swieten, Ziegler en van Oyen. De majoors van Spangenberg, Groen, Kamps, Nicolai, Bouwens van der Boyen, Colson Aberson en Florence. De 2de kapitein H. de Bruyn. De ritmeester C. Druyvesteyn.

De officier van gezondheid van de 1ste klasse J. R. Schluter. De kapiteins J. P. Biggenburg, J. C. van Dentzsch, A. van der Hucht, H. van den Hummel, G. A. Ziegeler, J. Klee van Cleef, W. A. Druyvesteyn, J. Brinkman, H. Hulstkamp, J. Fayards, C. Lasonder, L. F. F. Marius en A. E. van Krieken. De 1ste luitenants M. Ter en C. Fresbach. De 2de luitenant J. Groenhuizen. De Apotheker der 3de klasse H. A. Vinju. De fortificatie-opzichter N. Glym, alle tot dus ver het tractement van non-activiteit genietende. — De 1ste luitenant D. J. den Beer Poortugael, van de 5de afd. inf.

OVERLEDEN.

De luitenant generaal von Heldring. De 1ste luitenant adjudant Arriens, van de 17de afd. inf. De 1ste luitenant adjudant W. Kooy, van het regiment lanciers.

VOOR DE KAVALERIE.

Art. 1. De officier van gezondheid van de 1ste klasse J. R. Schluter. De kapiteins J. P. Biggenburg, J. C. van Dentzsch, A. van der Hucht, H. van den Hummel, G. A. Ziegeler, J. Klee van Cleef, W. A. Druyvesteyn, J. Brinkman, H. Hulstkamp, J. Fayards, C. Lasonder, L. F. F. Marius en A. E. van Krieken. De 1ste luitenants M. Ter en C. Fresbach. De 2de luitenant J. Groenhuizen. De Apotheker der 3de klasse H. A. Vinju. De fortificatie-opzichter N. Glym, alle tot dus ver het tractement van non-activiteit genietende. — De 1ste luitenant D. J. den Beer Poortugael, van de 5de afd. inf.

VOOR DE MARINIERS.

Art. 1. De officier van gezondheid van de 1ste klasse J. R. Schluter. De kapiteins J. P. Biggenburg, J. C. van Dentzsch, A. van der Hucht, H. van den Hummel, G. A. Ziegeler, J. Klee van Cleef, W. A. Druyvesteyn, J. Brinkman, H. Hulstkamp, J. Fayards, C. Lasonder, L. F. F. Marius en A. E. van Krieken. De 1ste luitenants M. Ter en C. Fresbach. De 2de luitenant J. Groenhuizen. De Apotheker der 3de klasse H. A. Vinju. De fortificatie-opzichter N. Glym, alle tot dus ver het tractement van non-activiteit genietende. — De 1ste luitenant D. J. den Beer Poortugael, van de 5de afd. inf.